5. Basım

KUMDAN BETONA

ÇOCUK ROMANI

Rıfat Ilgaz

Rıfat Ilgaz Kumdan Betona 9

KUMDAN BETONA
Çocuk Romanı

Rıfat Ilgaz

ISBN 975-348-043-1

5. Basım

Mart 1993

ÇINAR YAYINLARI
Nuruosmaniye Cad.
Kardeşler Han No:3/1 Kat:4
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: 512 23 59 & 513 95 45
Fax: 512 23 59

Dizgi: Çınar Yayınları
Baskı: Yön Matbaacılık
Kapak Baskı: Yön Matbaacılık
Kapak: Semih Poroy

RIFAT ILGAZ

KUMDAN BETONA

çınar
yayınları

I

Geniş bir pencereyle Karadeniz'e bakan odamda, liseli arkadaşlarımla oturmuş, oynayacağımız bir piyes üzerinde konuşuyorduk. Altmış yaşını aşmış bir yazar olduğuma bakmayın siz, hâlâ liseli arkadaşlarım var, hem de sanat arkadaşlarım, düşün arkadaşlarım... Böyle olmasa birlikte yazdığımız UNUTULMUŞ MEMLEKET adlı bir oyun üzerinde saatlerce nasıl tartışırdık.

Kapımız yavaşça vuruldu. Bizi, kimsenin bu işimizden alıkoymaması gerekirdi. Gelen, kaldığımız otelde çalışan biri değilse, mutlaka yakın bir arkadaşım olmalıydı. Yanılmamıştım, Mü-

hendis Necat'tı. Liseye hem İngilizce dersine gittiğinden, hem de okulun bahçesine iki katlı ek bir teknik eğitim işliği yaptığından, genç arkadaşlarım onu tanımışlar, saygıyla ayağa kalkmışlardı. Üstelik de bu kente gelip yerleşen memleketlileriydi Necat.

"Haydi hocam!" dedi, "gidiyoruz!"

Anlamıştım beni nereye götürmek istediğini ama, gene de sordum:

"Nereye bu saatte?"

Beni, on iki yaşına kadar kalabildiği köyüne götürecekti. Ama sormakta bir bakıma da haklıydım. Hava kararmıştı. Dışarda eğer kar yağmıyorsa, mutlaka yağmur olmalıydı. Çizmelerinin çamurundan, üstünün ıslaklığından da belliydi bu.

O, sanki temmuzun en güzel bir gününde gezmeye çağırırmış gibi rahat, biraz da neşeli.

"Köye gidiyoruz," dedi, "Bizim köye, bayrama gidiyoruz!"

"Bu havada, öyle mi?" dedim. "Tam bayram havası... Ne yapalım, köyümüzün bayramı böyle bir güne denk geldi."

Dört gün süren Kurban Bayramında her gün Cide'nin bir köyü, başka köyleri yemeğe ça-

ğırır, durmadan sofra, on beş, yirmi sofra kuran evler bile olurdu. Kim, ne kadar sofra kurarsa, kurduğu sofranın sayısıyla övünürdü.

Bütün çocukluk yıllarım bu doğduğum kentte geçtiğinden, taa elli yıl öncesinden bilirdim Cidemizin bu güzel geleneğini. O zaman Birinci Dünya Savaşı'na sokmuşlardı memleketi, bir partinin ileri gelen paşaları, Enver Paşalar, Cemal Paşalar, Talat Paşalar... O yıllarda bütün Türkiye gibi Cidemiz de yokluk, yoksulluk, kıtlık içindeydi. Gene de bu geleneklerini sürdürmeye çalışırlar, mısır koçanını öğütüp içine karıştırdıkları kapkara ekmeklerini sofralarına korlar, konuklarına neleri varsa sunarlardı. Sütleri, ayranları hiç eksik olmamış, tavukları tek tek de olsa her zaman yumurtlamıştı. Buğday dövüp keşkek pişirirler, unundan malak yapıp geleni geçeni buyur ederlerdi. Konuklarını bu yoksulluk yıllarında bile hiçbir bayram geri çevirmemişlerdi memleketlilerim.

Genç mühendisin yabancısı olmadıkları için, liseli gençlere:

"Çocuklar!" dedi. "Hocamızı eğer isterse yarın aynı saatte buraya bırakırım, işinizi sürdürürsünüz. Götürmeme izin verecek misiniz?"

Ertesi gün için Çayüstü Köyü'nün muhtarına da söz vermiştim.

"Olmaz!" dedim. "Yarın Çayüstü'nde olmalıyım!"

"Seni oraya yetiştirmeyi göze aldığıma göre demek şimdi gidiyoruz. Hadi hazırlanın."

Genç arkadaşlarım durumu anlamışlar, kalemlerini, defterlerini derleyip toplamışlardı. Paltomu giydim, hep birlikte yola çıktık. Yol kıyısında bekleyen arabaya doğru yürüdük. Arabadan bir genç çıkmış kapıları açıp buyur etmişti. Necat Öztürk:

"Yeğenim, İsmail," diye tanıttı bu genci. Yerime geçer geçmez araba beton yol üzerinde hızlanmıştı. Memiş Köyü'nün altından geçtik, ırmakla, mağazayı geride bıraktıktan sonra Gideros koyunun üstüne doğru hızla ilerliyorduk. Beton yol kısa sürmüştü. Taş dökülmüş de silindiri henüz geçmemiş bir yola sapmıştık. Bir süre de bu bozuk yolda sarsıla sarsıla gittikten sonra yolun kıyısında duruverdik. Köye kadar yol olmadığından mutlaka yürümemiz gerekiyordu. İşte arkasında küfeleriyle iki büklüm olmuş sarı yazmalı kadınlar sapmışlardı bile keçiyoluna. Onları bu durumda görünce yüreklen-

miştim. Bayır yukarı da olsa ben de onlar gibi yürüyebilirdim. Yürümeliydim de.

"Haydi!" dedim. "Düşelim yola!"

"Bu ayakkabılarla mı?" dedi Necat. "Ayakkabıların çamura saplanır kalır yolda."

Arabanın arka kapağını açtı, bir çift çizme çıkarıp attı önüme.

"Giy bunları!" dedi. "Daha rahat yürürsün!"

İşin zorluğunu yeni yeni anlıyordum. Karanlıkta yürüyen kadınların ayaklarına baktım. Ne giymişlerdi, görünmüyordu ama, herhalde çizme yoktu ayaklarında... Demek çizmesiz de yürünebiliyordu. Önemsemeye değmezdi. Gene de çektim çizmeleri ayağıma. Her biri demirden yapılmış gibi, hem soğuktu, hem de ağır...

Arabanın kapılarını sıkıca çektikten sonra hemen tarla sınırından dikine tuttuk yolu. Yağmur hafiften yağıyordu. Karla karışık da olabilirdi. Necat'ın yeğeninin tuttuğu el fenerinde pek belli olmuyordu. Bastığım yerler vıcık vıcıktı. Çamur hemen çizmelerin yarı beline kadar çıkıyor, yürümek gittikçe zorlaşıyordu. Yürüdükçe de dikleşiyordu kayaların arasında kıvrılan keçiyolu. Önüme çıkan bir kayanın dibinde soluk soluğa durdum.

"Daha gidecek miyiz?" dedim umutsuzlukla.

Elini yukarı kaldıran Necat, yükseklerde yanıp sönen bir ışığı gösteriyordu.

"İşte, köy şuracıkta!"

Gösterdiği yöne başımı kaldırdım:

"Neresi orası, gökyüzünde mi sizin köy?" dedim.

Yerinde bir soruydu bu. Ortalık göz gözü görmez kertede karanlıktı. Çok yükseklerde sanki iri sönük bir yıldız göz kırpıyordu bize. İp merdivenle çıkılırdı bu ışığa ancak.

"Önümüzden giden sarı yazmalılar da oraya, o ışığın yanına mı çıkacaklar arkalarındaki küfelerle?" diye sordum.

"Evet!" dedi. "Oraya çıkacaklar. Çoktaan varmışlardır evlerine."

"Hiç sanmam!" dedim. "Hem de o küfelerle öyle mi?"

"Onlar için yük müdür arkalarındaki!"

Sırtlarında dağdan odun getirip satan elli yıl önceki kadınları unutmamıştım. Gidip geldikleri dağ yollarında katırların bile yürüyemediğini duyardım çocukluğumda. Bu yollardan saatlerce tırmanıp arkalarında getirdikleri odunları çarşıda pazarda satarlar, parasıyla gaz, tuz alır-

lardı. Hemen bütün babalar, kardeşler cephedeydi o yıllarda. Onlara yardım edecek beş on yaşındaki küçüklerden başka kimse yoktu. Bu yüzden onları okula göndermek istemezler, sığır güttürürler, kazma kazdırırlar, daha olmazsa ev bekletirlerdi. Köylerde okul olsa bile okuyan çıkmazdı kolay kolay...

Ya bu Necat nasıl okumuştu da mühendis olmuştu. İlk işim bunu öğrenmek olacaktı kendisinden. Hele bizim çocukluğumuzda hemen hiç okul yoktu Cide'nin köylerinde. Bu kayalıklardan kente nasıl gidilir de okunurdu.

Ben önümüzdeki kayanın dibinde hem dinleniyor, hem Necat'ın çocukluğunu düşünüyordum. Düşünüyordum da buralarda okuyup mühendis olacağına bir türlü akıl erdiremiyordum.

Koluma tam zamanında girmişti Necat.

"Hadi hocam!" dedi. "Yürüyelim biraz daha..."

Çare yoktu, yürüyecektik. Köyden bir at, bir katır bile getirseler, binip de çıkılmazdı bu kartal yuvası kayalıklara. İsmail de girecekti öbür koluma ama, yan yana yürüyemezdik üçümüz birden. Necat bile kolumdan çıkıyordu ara sıra. Elimden tutup çekmek zorunda kalıyordu. Yol,

kaya dibinden fışkıran bir fundayla tıkanınca yeniden durdum. Tepedeki ışık biraz daha yaklaşmıştı ama, ne ev görünüyordu ortalıkta, ne de bir yol...

"Az kaldı," dedi Necat. "Hele Bakacak'a varalım, geldik demektir."

Bakacak, dediği, yüksek bir yer olmalıydı, belki de bir tepe... Demek boyuna tırmanacaktık. Ciğerlerime işleyen soğuk, ellerimi dondurduğu halde sırtım ter içindeydi. Paltomun omuzları ak pak olmuştu kardan. Yükseldikçe daha da artıyordu. Ama ne Necat'ta yorgunluk izleri görünüyordu, ne yeğeni İsmail'de...

Yol bir kayanın üstünden geçiyordu, nerdeyse soluğum duracaktı. Göğsüm körük gibi çıkıp iniyordu ama, aldığım hava yetmiyordu. Kalbimin durması işten bile değildi. Uzun bir süre durup bekledim. İster istemez yol arkadaşlarım da durmuşlar, kendime gelmemi bekliyorlardı. Bir saat kadar gittikten sonra karanlığın içinden çıkan bir duvar birden yolumuzu kesivermişti.

"Eh, bir şey kalmadı artık," dedi Necat.

O da benim kadar seviniyordu. Hiç kuşkusuz benim adıma seviniyordu. Yorulmadığı bel-

liydi. Elimi duvara dayayıp durdum.

"Geldik sayabiliriz kendimizi, öyle mi?" dedim gülerek. "Bırak sayılmayı da, gelmiş olalım artık!"

Söylediğimi duymamış gibi:

"Bak şu yapı var ya..." dedi.

Başımı çevirdim gösterdiği yöne.

"Bizim okul bu! Okulumuzu taşıdığımız teneke teneke kumla, topladığımız taşlarla yaptık."

"Kumu nerden taşıdınız?" diye sordum, denizin uzaklığını, yolun zorluğunu düşünerek.

"Nerden olacak deniz kıyısından..." dedi.

"Yani şu geldiğimiz yoldan çıkarak..."

"Başka yol yok ki... Teneke teneke taşıdık kumu, omuzlarımızda. Biz tam sekiz kardeştik... Yarımşar teneke kum getirirsek her sefer dört teneke kum eder..."

"Bütün kardeşlerin de okudu mu, senin gibi?.."

"Okul olursa kim okumaz ki... Ama gene de çok zor sekiz çocuğu okutmak."

"Doğru!" dedim. "Çok zor, onların boğazıyla bile başa çıkılmaz kolay kolay..."

Okulun önünden geçerken gözden geçire-

yim diye durmuştum. Oysa yorgunluktandı duruşum. Necat harıl harıl anlatıyordu. Okulunu görünce coşmuştu birden:

"Ne iyi bir öğretmenimiz vardı. Bir duvarcı ustası gibi bizimle birlikte çalışırdı. Ucuna kurşun bağlı bir ip sarkıtırdı, çatıya çıkardı da... Duvarın eğri mi, doğru mu olduğuna bakardı."

Durdu bir süre Necat:

"Şimdi..." dedi. "Ne zaman elime sağulu alsam bu öğretmenimi anımsarım. O zamandan özenmiştim, yapı ustası olmaya. Ben usta olmayı yeter bulurken şimdi mühendis olduk da kat kat beton yapılar oturtuyoruz!"

Tek kişilik uzun bir yaya kaldırımından yürüdükten sonra büyük bir evin önünde durduk. Geçme tahtalardan yapılma, en azından yüz yıllık bir evdi. Hemen hemen hiç çivi kullanılmadan yapılmıştı. Köylüler 'çandırlı ev'derlerdi bu yapılara. Sağlığa çok elverişli dağevleriydi.

"İşte geldik!" dedi, aralık duran geniş bir kapıyı açtı, sürgüsünü dışardan çekerek:

"Buyur hocam!" dedi.

Kulluk dedikleri toprak tabanlı bir boşluğa girdik. Alaca karanlıkta merdivenin alt basamakları seçiliyordu.

"Ana!" diye seslendi Necat. "Biz geldik! Hele ışık tutun da çıkalım!"

Çamurlu çizmelerimizi merdivenin alt başında çıkardık. Ocağında kütükler yanan bir odaya soktu bizi, önümüzden gaz lambasıyla yürüyen bir delikanlı. Herhalde bu da yeğenlerinden bir başkasıydı. Baş köşeye buyur eden Necat, kısaca tanıttı içerdekilere beni. Sonra kendine benzer birini gösterdi:

"Cevat!" dedi. "En büyük kardeşim bu... On yıldır Almanya'da, bayram için geldi."

Bir süre kalabalığın içinden birini aradı gözleriyle. Bulamayınca:

"Nerde Vedat" diye sordu.

"Ava gitti, çulluk avına!" dediler.

Sonra bana döndü:

"Vedat, Almanya'daki ikinci kardeşim, Münih'te vinçte çalışıyor, bir fabrikada. Ağabeyim bir otomobil fabrikasında sıcak demirci."

Bu söz bana bir şair arkadaşın birkaç dizesini anımsattı: 'Demiri, demirle dövdüler. Biri sıcak, biri soğuktu. İnsanı insanla kırdılar. Biri aç, biri toktu.'

Sıra, beni tanıtmaya gelmişti. Başta annesi olmak üzere yaşlı, genç üç beş kadın sarı yazma-

larını özenle düzelttiler. Yana kaymış olan morlu kırmızılı peştemallarını çekiştirip bellerine oturttular. Bir anda dağılır gibi görünen kadınlar kümesini, Büyükana bir düzene sokmak için:

"Hadi kızlar!" dedi. "İşimize bakalım."

Herkes yeniden işlerinin başına geçmişti. Ertesi gün için en azından sekiz on türlü yemek hazırlığına koyuldular. Ocaktan indirilen tencereler sıcaklığına, soğukluğuna göre, geniş odanın duvar diplerine sıralanmaktaydı. Kiminin ağzı açıktı, kiminin kapağı örtük...

Çocukluğum bu köylerde geçtiği için yemeklerin adlarını bile unutmamıştım. Şu kazandaki aş, keşkekti, şu büyük tenceredekiler de kuyruklu dolma...

Kara lahanadan yapılırdı dolmalar... Lahananın üzerine kar yağdı mı tadından yenmezdi. Elinde kepçe, gündüz kesilen kurbanın kavurmasını karıştırıyordu Necat'ın anası... Nohut, kuru fasulye yemekleri de herhalde şu kapaklı büyük tenceredekilerdi.

Kırmızı paçalıklı, peştamallı, sarı yazmalı genç bir kadın, kepçeyle aldığı sütlacı, sıraladığı taslara bölüştürüyordu. Bir kazan da hoşaf var-

dı, erik hoşafı... Yarın konuklar önlerine ne konursa çalacaklardı kaşığı... Konuk umduğuna değil, bulduğuna kaşık çalacaktı ama, mutlaka kurban etinden, keşkekten, kuyruklu dolmadan tadacaktı. Bunlarsız Cide bayramı olmazdı.

Bu kadar işin arasında konuğun hakkı olan acı kahve de, nerde pişirilmişse pişirilmiş, önümüze konmuştu. Cevat oturduğu kerevetten doğruldu, terekten bir Alman sigarası alıp uzattı.

"Biz sigara içmeyiz ama, gelirken aldık Münih'ten," dedi. "Buyurmaz mısınız?"

"Yakayım, kahveyle iyi gider," dedim.

"Ne var bilmem ki şu sigaralarda... Üstelik tütününü de bizden alır Almanlar. On yıldır Almanya'dayım, bir kutu sigarayı bitirmemişimdir."

"İyi ki içmiyorsun," dedim. "Nasıl dayanırdın ocağın başında günde sekiz saat demir döverken..."

"Haklısınız," dedi. "Ancak sekiz saat durmadan çalışana veriyorlar parayı..."

Güldüm:

"Bir de tembel derler Cidelilere!"

"Kimse diyemez. İstanbul'da kalafat yerinde-

ki saç gemi yapanların tümü Cideli... Almanya'da en başarılı işçiler hep Cideliler."

O Almanya'daki işçilerimizden söz ederken, yapım yerinde işçilere nasıl kürek tutulacağını gösteren kardeşi Necat geliyordu gözümün önüne. Lisenin önündeki yapım yerindeydim bir gün. Küreğin kuma nasıl daldırılacağını, dizinin de yardımıyla kumu nasıl üç beş metre uzağa atılacağını gösteren Necat, bir ara kendisini öğrencilik yıllarında gündelikle iş tutan işçi sanmış, uzun bir süre çalışmıştı, daldırıp da... Böyleydi bu kardeşler... Güvenceli bir iş bulan bütün işçilerimiz gibi kendilerini işlerine kaptırıp giderlerdi.

Yemeği ocaklı odanın yanındaki sobalı odada yedik. Kardeşler memleket yemeklerini özlemişlerdi Almanya'da. Koç etinden yapılmış kavurmayı, yağına ekmek batıra batıra yiyorlardı. Üstüne yarı çorba yarı pilav keşkeş aşını da kaşıkladılar iştahla. Lahana dolması her zaman bu tatda olmazdı, onun da hakkını verdiler. Sıra sütlaca gelmiş ki ben daha ötesine gidemedim artık. Onlar bütün çalışan ağır işçilerin iştahıyla getirttikleri pilavı da yediler, hoşafla birlikte... Kim bilir yol yorgunluğu olmasa, belki ben

de katılırdım onlara. Yemekler gerçekten iştah vericiydi, doyurucuydu. Nerdeyse gözlerin kapanacaktı uykusuzluktan. Bir bakışta durumumu anlayan evsahipleri, odanın bir köşesine yatağımı hazırladılar. Yatağımı kerevetin üzerine serdiren Necat erkenden uyumam için kardeşlerini toparlayıp çıkmıştı dışarı. Yorgunluktan soyunmaya zor vakit bulmuş, yatar yatmaz da uyumuştum.

II

Çayımı elime tutuşturan genç mühendis:

"Ben elimle demledim," dedi. "Taze taze... Bizim kadınlar harıl harıl yemek yapıyorlar. Bu gece hiç uyumadılar. Hele sen şu çayı iç, kahvaltı gelir geriden."

"Sağ ol!" dedim, yatağımın içinde oturmaya çalışırken. "Eline sağlık!.."

"İlkokul bitince, köy kahvesinde kahveci çıraklığı yapmıştım. Bilirim çay demlemesini..."

"Demek hemen ortaokula gitmedin öyle mi?"

"Gitmek istedim ama olmadı..." dedi içini çekerek. "O zaman Cide'de ortaokul olsaydı, ben taa buralardan okula gidip gelmekten yılmaz-

dım."

"Yani şu geldiğimiz yoldan gidip gelirdin, öyle mi?"

Gülüyordu Necat.

"Hocam, biz o yolun hemen tümünü arabayla gelmedik mi? Siz sadece bir bayırcık çıktınız, o kadar... Ben Cide'nin içine kadar uzanan yolu göze alırdım okul olsaydı, diyorum. Hem de bir gün geç kalmamasıya... Ama ne yazık ki ne lise vardı, ne de ortaokul, o zamanlar... Olsa da babam beni göndermezdi. Ben gidersem tosunlara, danalara kim alaf getirecekti, çarıkları çekip de dağdan, ormandan... Tarlaya karasaban çekildikten sonra kim eline kazmayı alıp da kıyı kazacaktı. Yedi kardeşim daha kalırdı geride ama, benden büyüklerinin hemen hepsinin ayrı ayrı işleri vardı. Küçüklerse okula gidiyorlardı daha... Babam o zamanlar biraz keyfine düşkündü. Balık tutmaya kuma iner, evin köyün işlerini bize bırakırdı. Severdi çaparisiyle balık avlamasını, sağ olsun!

Bir gün, Gölköy'de bizim gibi köylüler için okul açıldığını duymuştum. Sınavlar Cide'deki ilkokulda yapılıyor, dediler. Bu işlerden anlasa anlasa Patağın Ali Emmi anlardı. Yalvardım

ona, beni Cide'ye sınava götür diye... Kırmadı beni. Bir sabah Ali Emmiyle yola çıktık. Ali Emminin iki gözü de kördü. Ben elinden tutup götürüyordum onu. Cide'deki büyük öğretmenleri, başöğretmenleri biliyordu ya, onu sırtımda bile taşırdım ben.

Vardık Cide'ye... Yaşlıca bir başöğretmenin odasına girdik. Üstüm başım düzgünceydi. Çarıklarımı atmış, yeni ayakkabılarımı giymiştim. Ali Emmi, niçin geldiğimizi söyleyince, başöğretmen,

"Nerdeydiniz bu zamana kadar?" dedi. "Sınavlar yapılalı yıl oluyor!"

Sonra Ali Emmiye acıyarak baktı. Beni ya oğlu sanmıştı, ya torunu.

"Baba!" dedi. "Bunu okula yollarsan seni kim götürüp getirecek?"

Ali Emmi hiç bozmadı:

"Varsın Necat'ım okusun da ben bir köşede otursam da olur," dedi.

Amma ne Ali Emminin yalvarması para etti, ne de benim okumaya çok istekli oluşum. Kös kös döndük bizim Abdulkadir Köyüne. Köy yerinde sığır güden, dam kürüyen, kazma sallayan, oduna giden arkadaşlarımı görünce

unuttum okumayı. Bir ben değildim ki okulsuz kalan bu dağ başında...

Okumayı unutmuştum ama, gemici olup giden çocuklar seferden dönünce İstanbul'lardan, Zonguldak'lardan söz ediyorlardı. Buralara gidip çalışamaz mıydım? Bu kez de çalışıp iyi bir işçi olma ateşi düştü içime. Daha olmazsa gemici olmalıydım. Karadeniz'i bir uçtan bir uca dolaşmalı, ekmek paramı çıkarmalı, iş sahibi olmalıydım. İlerde kaptan bile olurdum, ilkokulu bitirmiştim ya... Haritadan bile anlardım ben.

Soğuk bir gündü. Babam evde boş oturmamamız için ağabeyimle bana bir iş vermişti. Çalı kesip tarlayı çeviren çiti onaracaktık. Çalılar kırağı görmüş, don görmüş olduğundan parmaklarımızı donduruyordu. Hemen oracığa ateş yakmış, hem ellerimizi ısıtıyor, hem sırma avlu çekiyorduk. İşimiz tam bitmek üzereydi. Çalıların döküntülerini yakabilirdik artık. Bu dal kırıkları tarlada her bakımdan iyi durmuyordu. Kucak kucak toplayıp ateşe atıyorduk. Birden öylesine bir karayel çıktı ki ateşleri ördüğümüz çitin üstüne doğru yatırdı. Ben şaşkınlıktan:

"Yanıyoruz, yangın vaaar!" diye bağırmaya başlayınca Cevat:

"Sus!" diye üzerime yürüdü. "Ya babam duyarsa ne söyleriz ona!"

Başladık çitten çektiğimiz kazıklarla vura vura alevleri söndürmeye. Biz ateşi çitlerden uzaklaştırmayı başarmıştık ama, bu kez de çit tutuşmuş, boydan boya yanıyordu. Cevat baltayı kapmış ortasından çiti kesiyordu. İyi bir akıldı bu. Alevler kesilen yere kadar geliyor, öteye geçemiyordu. Bir ucunu durdurmuş, öteki ucunu geçmişti ki babam geldi, yetişti. Baltayı Cevat'tan alıp elimizle ördüğümüz çiti kesip attı. Alevler durmuş, yüzümüz gözümüz is içinde kalmıştı. Babam bir süre baktıktan sonra:

"Haylazlar siziii..." dedi. "Çitleri yakın diye mi yolladım. Yarın sabah erkenden kalkıp öreceksiniz bu çitleri. Eğer gene yakmaya kalkarsanız, paçalarınızdan tutuştururum ikinizi de! Doğru çeşme başına! Yıkayın elinizi yüzünüzü, beceriksiz herifler!"

Ertesi sabah avuçlarımıza hohlaya hohlaya çektik sırma avluyu. Bütün gün sepet yapar gibi çitle çevirdik tarlanın dört yanını. Eğer görmek istersen hocam, kalkar gideriz. Eski çitler yat-

mış bir yana... Çalıları dökülmüş... Bizim ördüğümüz çitler, kiraz küfeleri gibi dipdiri..."

Çayımı içtikten sonra çıkmıştım yataktan. Cevat da kalkmış, elinde kahvaltı tepsisiyle girmişti odaya.

"Günaydın!" dedi. "Necat çay yapar da ben yumurta olsun haşlayamaz mıyım? Bakın iri iri... Bizim tavukların yumurtası bunlar. Bu yağ da, anamın yağından, sapsarı inek yağı... Bu çikolata mı? Bu da bizim Münih çikolatası... Sütle iyi gider, diye koydum tepsiye."

"Beni böyle kahvaltılara alıştırmayın, büyük kentlerde yoksulluğunu çekerim sonra."

Yumurtayı kırmıştım. Mercan gibi pırıl pırıl çıkmıştı sarısı...

"Biz Almanya'da bulamıyoruz, böylesini," dedi Cevat. "Sarısını geceleri göremezsiniz bile... Adı çiftlik yumurtası ama, tavukların ayağının toprağa bastığı bile yok oralarda."

"Oysa bizim tavuklar gününe göre toprağa, çalıların dibine yumurtluyor. Bulabilirsen bul!"

Sütle bisküvinin yenmesi gerçekten güzel oluyordu. Ama her yerde böyle sütün kaymaklısı nasıl bulunabilirdi?

Çok geçmeden Vedat da gelmişti odaya.

"Eee!" dedim. "Cide'de ne zaman denize karşı bir ev yapacaksınız kendinize? Bütün bu Öztürk'leri içine alacak bir ev?"

"Vakit var daha," dedi Cevat. "Bir iki yılımız kaldı Almanya'da... Onlar bizim Türk işçilerini geri çevirmeseler bile, biz döneriz artık. Öğrendiklerimizi burada uygulamak için. Paramızı neden eve yatıralım, işe yatırır, kazandığımız parayla yaparız evimizi. Çoluk çocuk sokakta kalmadı ya, işte ev."

Necat hepimizden önce kahvaltısını yapmış, duvarda asılı duran çifteyi almıştı eline.

"Şöyle bir dolaşayım hocam!" dedi. "Belki bir iki karatavuk vurur getiririm!"

Vedat takıldı kardeşine:

"Ürküteceksin gene kuşları," dedi. "Sen ne zaman ava çıksan köy içinde kuş kalmıyor, kaçırıyorsun hep... Köyün dışına çıkmak zorunda kalıyorum karatavuk vurmak için."

"Bu sefer öyle olmayacak. Köyün dışında bile canlı kuş bırakmayacağım!"

"Hadi, rasgele!" dedi Cevat. "Tüfeğin ucunu dik tut ki bizim çocuklara bir zararın dokunmasın!"

Necat avdan döndüğünde odada kimse kal-

mamıştı. Ben sobanın başında kaynayan ıhlamurun iç açıcı kokusunu ciğerlerime sindire sindire, getirdiğim gazeteleri okuyordum. Kar pencerenin önünü doldurmuş, ağaçlar görünmez olmuşlardı. Sert bir karayelin dallarda çıkardığı uğultuları duyuyordum. Geldiğimiz yolu nasıl dönecektik de Çayüstü köyü muhtarının evinde bulunabilecektik!

Necat çiftesini duvara asarken:

"Karatavuk vuramadım ama, boş da dönmedim," dedi. "Bak şunlara, biz cozbakal deriz. Karatavuğun alacalısı..."

Yedek subayken Kıbrıs'ta giydiği yağmurluğun ceplerinden habire çıkarıyordu kuşları...

"Yeter!" dedim. "İnandım avcılığına!"

"Bu da avcılık mı? Sen beni okula gitmediğim günlerde görecektin. Ağızdan dolma bir tüfeğim vardı. Barutunu saçmasını ağzından kor, çulu çapudu teperdim içine. Bir gün yalı boyundaki bataklıkta ördek avına çıkmıştım. Soğuktan donmuş, bir çalı dibinde beklerken iki ördek başımın üstünden süzülüp konmaz mı bataklığa. Parmaklarım donmuştu soğuktan. Tüfeği omuzuma dayayıp atacak halim yoktu. Güç bela kaldırıp doğrulttum. Ördeğin biri kalkmış,

öbürü de kanatlarını topluyordu ki, "Allah rast getire!" diye dokundum tetiğe. Parmaklarımda tetiği düşürecek güç bile kalmamıştı. Ayakları yerden kesilir kesilmez patlatınca ördek yekindi, yekindi, kalkamadı. Ağaçların üstüne doğru zorla uçarken kaybettim gözümden. Eğer düşmüşse şu kara ağaçların oraya düşmüş olmalıydı. Aşağı köyün çocukları tüfek sesine evlerinden çıkmışlardı. Birinin elinde yeşil başlı bir ördek vardı. Sarı Mehmet'in kızı Esma'ydı ördeği kucağına alan.

"Kız Esma!" dedim. "Ver ördeğimi!"

"Gökten düşen ördek nerden senin oluyormuş," dedi.

"Tüfek sesini de mi duymadın?"

"Biz duyduk," dedi yanındakiler.

"Ben duymadım," dedi Esma.

"Eğer ördek yaralıysa benim," dedim. "Değilse senin olsun!"

"Olsun!"

Toplandık ördeğin başına... Esma'nın avucunun içi kıpkırmızıydı kandan. Görmeyelim diye entarisine siliyordu elini. Çekip aldım elinden ördeği. Bir ara almamayı düşündüm ama, ördeğin bir ayağını tüfeğin ağzına sokup köye dön-

menin çalımından nasıl vazgeçebilirdim.

Ördeğin pespembe ayağını soktum tüfeğin ağzından. Kanadını namlunun üzerine doğru sarkıttım. Tüfeğin kayışını geçirdim omuzuma. Köye öylesine bir girdim ki, yedek subaylıkta Kıbrıs çıkartmasında bile böyle geçmemiştim Magosa'dan. Babam bile karşıma çıkmıştı köy kahvesinin önünden geçerken.

"Yaşa benim aslan oğlum" dedi. "Tam zamanında vurdun ördeği!"

Elini uzatıp ördeği, tüfeğin ucundan çekip aldı:

"Ördek pek kelez imiş ama..." dedi. "Velakin tüyleri tam çaparilik!" Demiştim ya, babam bal:' ıdan anlar, kara avından hoşlanmaz diye."

Necat, sırtındaki yeşile çalan yamurluğu çıkarıp çengele asarken:

"Ama..." dedi. "Benim için kara avı da bir, deniz avı da... Babam çapari tüyünü bulunca oturdu, bütün gece palamut oltası bağladı. İstavrite, uskumruya büyük gelirdi palamut oltası... Hele deniz soğudu mu ağzını açıp yutamaz bu oltayı istavritler..."

"Ertesi gün öğleye doğru aldık elimize olta

sırıklarını. Üç de kürekçi bulduk. Geçtik oturduk babamın ecel teknesine. Hava da tam palamut havası... Babamla ikimizin elinde birer olta sırığı... Sandal tam hızını alınca, salladık oltaları suya. Oltalardaki tüylerse vurduğum ördeğin tüyleri... Belki kırk olta bağlı benim sırığa... Şöyle bir çalımlıca uzattım denize. Bütün balıklar benim işaretimi bekliyormuş sanki. Misinayı avucumun içinden kaydırmışım ustaca... Kırk yıllık balıkçı sanır beni gören. Avucumun üstünde de sırık... Daha yerime yerleştim, yerleşmedim. Su canavarı çekiyor sanki... Ben toparlanıp da sırığa yapışana kadar, misina avucumun içinden bıçak gibi kaydı. Öylesine gerildi ki, kanayan elimi kurtarmanın olasılığı yok! Üstelik sırık nerdeyse kurtulacak öbür elimden... Yaralı elimle asıldım, baktım gidiyor sırık elimde. Başladım avaz avaz bağırmaya:

"Balıklar çekiyor beni! Yapışın sırığa!"

Kürekçiler ancak o zaman anlayabilmişlerdi işin şakaya gelir yanı olmadığını. Kürekleri bırakıp sırığa yapıştılar hep birlik olup. Babamın elinde de bir olta sırığı... Onun da benden geri kalır yanı yoktu.

"Tutun tutun!" diyordu ama, kimi tutacaklar-

dı, neyi tutacaklardı? Benim sırığı çektik ki, tam on dokuz tane uskumru!.. Babamın sırığında da on bir uskumru var, pabuç gibi... Uskumrular hep bir olup da bizi bir yöne doğru çekseler, alıp götürebilirlerdi ötelere."

Necat, karşımda durdu, dikildi:

"Bir kucak odun getireyim," dedi. "Dışarda kar en azından iki karış..."

"Ne vakit döneceğiz Cide'ye?" dedim, verdiğim sözü düşünerek... Necat gülüyordu:

"Hocam," diyordu. "Büyük kentlerde böyle günlerde uçak seferlerini bile durdururlar!"

"Bereket versin ki uçakla hiçbir işimiz yok!" dedim.

"Neyle ineceğiz?" dedi, pırıl pırıl dişlerini göstererek...

"Gelirken yeğeninle sen sürükleyip getirdin beni..." dedim. "Şimdi Asya'ya da Avrupa'ya da yeten üç delikanlı var evde... Nasıl olsa alıp götürürsünüz beni. Köyde bırakmazsınız."

"Onlara hiç gerek yok. Ben tek başıma çıkarım işin içinden... İstiyorum ki bayramımızı göresin gelmişken..."

Şaşırmıştım:

"Bayram mı?" dedim. "Böyle günde bayram

mı olur?"

O hâlâ gülüyordu;

"Başladı bile!" dedi. "Şu kapıdan başını uzat da bir bak!"

Oda kapısını açmış, sofadaki konukları gösteriyordu:

"Tam üç sofra!.." dedi. "Mağazadan, ırmaktan geldiler... Hele gelmesinler, yarın bu köyden kimse gitmez onların bayramına!.."

Başımı uzatıp baktım, üç sofra kurulmuştu. Her sofrada hemen on beş yirmi konuk güle eğlene ortaya konan tepsilere ha bire kaşık çalıyorlardı. Ne kadar kaşık çalsalar kazanları, lengerleri, tencereleri tüketemezlerdi. Kaç gündür hazırlıklıydı Öztürkgiller... Kadınlar sarı yazmalarını omuzlarına indirmişler, allı morlu peştemallarıyla bir lale bahçesinin yerden fışkıran diriliğini sürdürüyorlardı. Kapısı ardına kadar açık bir odada, köyün gençleri, yaşlıları oturmuşlar sıra bekliyorlardı. Vedat, onlara sigara uzatıyor, kadınlar kalkıp gidene kadar konuklarını oyalıyordu. Bugün içki içmek yoktu gelenler arasında. Kurbanlık koçlar tekbirle kesilmişlerdi çünkü... Sofrada kurban eti bulunduğuna göre içki içilmemesi gerekirdi. Düğünler ne gü-

ne duruyordu, içki içip tabanca atmak için!

Necat, kadınlar gider gitmez beni de çağırmıştı kurulan sofralardan birine. En yaşlıları bendim. Köyün en saygıdeğer konuğuydum onlara göre. Ben yemeğe uzanmadan kimse uzanmazdı. Kaşığımı elime aldım. Et suyundan yapılmış tarhana çorbasına daldırdım. Ağzıma getirinceye kadar kimse uzanmamıştı.

Çorbaya ilk kaşıklar uzanırken sarı yazmalılar merdiven başında dikilen Necat'ın annesinin elini öpüyorlardı sıradan. Bunların hiçbiri bu köyden değildi. Kapıları ardına kadar açık bir iki eve daha uğrayacaklar, sofralarına çöküp bayramlarına katılacaklardı. Kimin aç, kimin tok olduğu belli olmadan önlerine konanlara kaşık sallayacaklardı. Yüz yıllar öncesine dayanan güzel, olumlu bir gelenekti bu.

III

Yemekten sonra kalkıp gidecek gücü kendimde bulamamıştım. Kar yarım metreyi aşmıştı. Necat elime bir kahve tutuşturmuştu. Ben kahvemi içerken anlatıyordu:

"Babam köyde durmak istemediğimi anlamış olacaktı..." diye başladı. "Büyük kentlere gidip çalışmak istediğimi biliyordu artık. Okumaktan vazgeçmiştim. Herkes okumanın artık benden geçtiğini söylüyordu. Gölköy'e gidip okuma fırsatını kaçırmıştım."

Sormuştum Mühendis Necat'a:

"Yani..." dedim. "Sen Gölköy'e öğretmen olmak için mi gidecektin?"

"Ne öğretmeni? Gölköy'deki okulun öğret-

men yetiştirdiğini bilen kim? Ben okumak istiyordum, hepsi bu kadar. Bu okul öğretmen yetiştirmek değil de bekçi yetiştirse, imam yetiştirse bile gene gidip okuyacaktım.

Dedikleri doğruydu, okumak artık geçmişti benden. İşçi olmak istiyordum artık. İşçinin okulu da yoktu, yaşı da... Bizim köyün çocukları İstanbul'a gidemeseler bile, ne yapıp yapıp motora atlarlar, Zonguldak'a kapağı atarlardı. Mal Ali gemici olmuş, Gödenek Sabri Zonguldak'da bir demircinin yanına girmişti. Bayramlarda geliyor, kardeşlerine allı morlu kazaklar, gömlekler getiriyordu. Ondan da mı beceriksizdim ben? Bir gün:

"Baba!" dedim. "Beni işe yolla, çalışmak istiyorum!"

"Suyu mu çıktı köyün!" dedi. "Usta tokadı mı yemek istiyorsun yoksa?"

"Çalışmazsam dövsünler beni! Elimden iş gelmezse de kırsınlar bileğimi!"

"Peki!" dedi. "Sıkı dur öyleyse! Seni Zonguldak'a göndereceğim. Hele bir çalışma oralarda haylazlık et, bak, görürsün sen!"

Bize yakın bir köy vardı. Gebeşköy... Kaptanın iyileri ordan çıkar. Boyacı, badanacı ustala-

rı da... Büyük kentlerde çalışırlar... Kemal Ustalar, Murat Ustalar, İsmail Ustalar... Bayramlarda köylerine dönerler, işlerine bir süre ara verirler de... Babam aklına koymuş, beni bunlardan birinin yanına verip Zonguldak'a göndermeyi... Kemal Usta askerlik arkadaşıymış onun. Bayramı bekliyormuş.

Bayram ertesi, çağırdı beni.

"Hadi hazırlan!" dedi. "Gidiyorsun!"

"Nereye baba?" dedim.

"Nereye olacak," dedi. "Zonguldak'a gidiyorsun, çalışmaya! Gitmek istemiyor musun yoksa?"

"Nasıl istemem baba!"

Hazırlan diyordu ya, nasıl hazırlanacaktım. Üstümde bayram giysilerim vardı. Ertesi gün ormana gidecektim danaların, tosunların yiyintisi için. Çarıklarımı ıslatmıştım bir gün önceden. Çarıkları sudan çıkardım. Bir kat da giysi aldım yanıma, indim yalı boyuna. Deniz tam bizim köyde söylediğimiz gibi, gelin havasıydı. Karıncalar kıyıdan su içebilirlerdi. Motor baştankara etmiş, yolcularını bekliyordu kumda. Kemal Usta köyden inince babam beni tanıttı ona. Sonra döndü bana,

"İşte ustan!" dedi. "Bir baban da o, bundan sonra. Sözünden çıkarsan çekecek kulaklarını!"

Şöyle bir baktım yüzüne. Hiç kulağımı çekecek adama benzemiyordu. Ben sözünden çıkmazsam, buyurduklarını yerine getirirsem, neden çekecekti kulağımı. Dalıp kalmıştım yüzüne. Babam,

"Daha duruyor!" dedi. "Öpsene elini!"

Elini saygıyla öptüm.

Usta saçımı okşadı:

"Beğendim!" dedi. "İş var bu oğlanda. İyi bir boyacı ustası olacak ilerde."

Motorun kaptanı sesleniyordu yolculara:

"Kalkıyor, yolcular motora!"

Uzatılmış kalastan yürüdüm. Baş üstünde ustamla yerimizi aldık. Babam kumda kalakalmıştı. Ben hem ondan, hem köyden, köydekilerimden ayrıldığım için üzgündüm. Bir yandan da yeni memleketler göreceğim, yeni arkadaşlar edineceğim için mutluydum. En önemlisi çalışacak, kimseye el açmadan yaşayacaktım. Benden başka daha yedi çocuğu yetiştirmek zorunda olan babama bile bakmayı düşünüyordum. Kazanacak, babama destek olacaktım. İlk kazandığım parayla bir teneke gaz alıp eve gönde-

recektim. Köyde en işimize yarayan şey gazdı. Sonra sabun, zeytinyağı... Bir teneke de zeytinyağı gönderecektim eve.

Motorda Gebeşköylü Kedi Mehmet de vardı. Düğünlerden tanırdım onu. Eli açık bir ağabeydi. Beni sigara almaya köyün bakkalına gönderir, her seferinde sigaranın, kibritin parası kadar bahşiş verirdi. Onun verdiği bahşişlere özenerek üç beş paket sigara da ben alır, düğünde bayramda üç beş kuruş yükseğine satardım.

"Demek artık düğünlerde sigara satmak, kahveciye çıraklık etmek yok, öyle mi?" dedi, bana takılmak için.

"İşçi olacağım ben!" dedim. "Çalışmaya gidiyorum."

"Çalışmalısın ya, kocaman adam oldun. Kemal Usta temiz işçidir. Yeni yapılmış apartmanların boyasını badanasını alır üzerine. Tutkallı badanayı ondan öğrendim ben! Çok çalıştım yanında. On kâğıdını alırdım çalıştığım günler."

"On lira mı?" dedim. "Bir günde on lira haaa?.."

"On beş alanlar bile var... Hele bir öğren boyacılığı..."

Dokuz on saat sonra Zonguldak'a varmış-

tık. Kemal Usta beni Cidelilerin kahvesine oturttu. "Bekle beni," dedi. "Aha geliyorum!"

Kedi Mehmet de karşıdaki masada arkadaşlarının arasındaydı. Bir ara geldi yanıma:

"Hemşerim," dedi. "Limonata içer misin?"

"İçmem," dedim.

Limonatanın ne olduğunu bilmediğim için, hani o düğünlerde ağabeylerin içtiği şeylerden sanmıştım. Kedi Mehmet anlamıştı yanıldığımı:

"Çocuklar içebilir," dedi. "Tatlıdır limonata... İyidir."

Sonra garsonu çağırıp iki limonata söyledi. Su gibi, birden mi içilecekti, azar azar mı? Mehmet Ağabey ne yaparsa ben de öyle yapmalıydım. Ayıplarlardı sonra adamı. İşçi olacaktım, benimle alay edilmesi hoşuma gitmezdi.

Ben de onun gibi yudum yudum içtim. Dediği gibi çok tatlıydı. Az bir ekşiliği vardı ya, güzel bir ekşilik, burukluktu bu. Para kazanırsam, kendi paramla da limonata içecektim. Önce Kedi Mehmet'e... Yok hayır... Kedi Mehmet köyde kalmıştı. Mehmet Ağabeydi o... Benden üç dört yaş büyüktü. Hem burası Cide değildi... Gurbetti. Bütün dışardaki Cideliler gibi gurbetçiydik ikimiz de... Büyüklerimiz, amcamız, ağa-

beyimizdi. Saymamız gerekti onları.

"Mehmet Ağabey!" dedim. "Bana kaç lira gündelik verirler dersin?"

"Sana mı?" dedi. "Sana iki lira, iki buçuk lira verirlerse öp de başına koy! Çırak gündeliği bu kadardır boyacılıkta. Bunun yüz ellisini ustaya verir, kumanyaya katılırsın, ellisi sana kalır. Yatacak yer de ustadan..."

"Bu limonata kaç para?"

"On beş kuruş."

"İyi."

"Neresi iyi bunun be!.. Tümü su!"

"Her gün üç limonata içebilirim kalan parayla..."

Gülüyordu Kedi Mehmet:

"Zorun ne kardeşim, günde üç limonata içecek!"

Doğruydu, zorum neydi?.. Bir limonata içer, gerisini artırır, bir teneke gaz alırdım, köye göndermek için. Babamdan çok anamın işine yarardı bu gaz... Büyütmüş, buralara göndermişti beni. Bir hayırım dokunmasın mıydı onlara."

IV

Usta, iş bulana kadar eve kapattı beni. Bu evde ondan başka İsmail Usta'yla, Murat Usta da vardı. İsmail Usta güler yüzlü bir adamdı. Beni adam yerine kor, karşısına alıp konuşurdu. Şimdilik üçü de çalışmıyorlardı. Bir apartmanın badanasını, boyasını almışlardı ama, apartmandan sıvacılar çıkmamıştı daha. Çalışmadığımız için de gündelik verilmiyordu bana. Bu evde yatağım yorganım vardı. İsmail Usta yemek pişirirken ona yardım ediyor, bakkala, manava gönderince, söylediklerini alıp getiriyordum. Bir iki gün içinde soğanı soyup ince ince doğramasını, kuru fasulyeyi akşamdan ıslatıp haşlamasını, patlıcan kızartmasını, salata

yapmasını öğrenmiştim. Yemek işlerini bir hafta sonra bana bırakmıştı İsmail Usta... Sabahtan ne pişireceğimi söyler, bırakıp giderdi. Verdiği parayla almam gereken gereçleri önce bir koşu alır gelirdim. Tencereyi ocağa koydum mu, kapının önüne çıkardım.

Benim yaşımdaki çocuklar bütün gün sokakta türlü oyunlar oynarlar, bisiklete binip dolaşırlardı. Üstüm başım onlarınkine hiç benzemiyordu. Hele konuşmaları... Okuldaki kitaplar gibi konuşuyorlardı çoğu... Onlarla konuşmaktan çekinirdim. Ne söylersem gülüyorlar, beni küçük düşürmeye çalışıyorlardı. Oysa birçoğunun babası da işçiydi. Maden ocaklarında çavuştu, ustabaşıydı. Ben de büyüyünce onlar gibi olacaktım. Bu çocukların babalarına da saygıları olmaması gerekirdi. Zonguldak'ın kenar mahallesiydi burası, hep bir halliydik. Bunları düşünürken bir gün ocaktaki fasulyeyi yakmıştım. İsmail Usta kulağıma yapışabilirdi ama, kaşlarını çatıp geçmişti. Şimdilik yemeği iyi pişirmekten başka şeyler düşünmemeliydim. İşime dört elle sarılmam gerekirdi. Yüzümün kara çıkmaması için daldırmamalı, dikkatli olmalıydım.

Kemal Usta, pişirdiğim fasulyenin üstüne

domatesli pilavı kaşıklarken,

"Yaşa Necat" dedi. "Seni boyacılık için getirdim ama, birinci sınıf aşçı oldun. Eğer kendi işimizde de öyle becerikli olursan ün bırakırsın şu Zonguldak'da."

İsmail Usta tabağının dibini sıyırırken,

"Beni çoktan geçtin aşçılıkta," dedi. "Yarın hazırlan bakalım. Boyacılık başlıyor. Dolaptaki takımları çıkar da kapının önüne koy. Yarın saat yedide işbaşı!"

Ertesi gün çarşı içinde yeni yapılmış bir apartmanın önünde dördümüz bir araya geldik. Taşıdığım takım çantasını indirdim omuzumdan. Teker teker biliyordum adlarını bu boyacı takımlarının. Şu macun küreğiydi, şunun adı ispatulaydı, şu da iki rengi birbirinden ayıran flato fırçası... Badana için de takoz fırça, el fırça... Şu da telden tutamağıyla, kutudan bozma boya patlağı...

Ustanın elinde, nalburdan bir akşam önce aldığımız boya tenekeleri vardı. Üst kattan başladık işe... Raspaladık, çatlakları macunladık, kirli beyaz tutkallı bir badana karıp hazırladık.

Usta badana fırçasını çektikçe:

"Aç gözünü," diyordu. "Sopayı nasıl tutuyo-

rum iyi bak. Sağ elim nerde, sol elim nerde. Yukardan aşağı nasıl çekersem, aşağıdan yukarı da öyle. Hiç kolunu kırmak yok!"

Bir el fırça da bana uzattı,

"Sen de şunu köşelerde kalan kuru yerlere sür," dedi.

Fırçaya elimin yakışmadığını gördükçe bana sinirleniyor.

"Hiç mi okulda kalem tutmadın!" diyordu. "Avucunla değil, parmaklarının ucuyla tut. Sen bileğini kırmasını bilmezsen ben kırarım. Küsküyü vurduğum gibi bileğin de kırılır, parmakların da!"

Akşam sofraya oturunca beni azarlayan sanki o ustalar değildiler... Onlar gitmiş, yerine beni seven, beni kollayan, iyi yürekli amcalar gelmiş oturmuşlardı karşıma.

"Hadi bakalım!" derlerdi, "etten biraz daha al. Sen genç adamsın, bizim gibi değilsin. Büyümen için çok yemen gerekir. Haydi pilavdan bir kepçe daha al."

Gündeliğim yirmi beş, yirmi beş artıyordu. İki yüz elli kuruşla başlamıştım işe. İki artırışta üç yüze çıkarmışlardı. Bunun yüz ellisi kumanyaya kesilirdi. Ellisi de bana harçlık olarak veri-

lirdi, çay, kahve ve limonata parası... Üçüncü ayın sonunda gündeliğim üç yüz elliye çıkmıştı. Hesap, iş bitiminde görülür, içerde ne kadar param varsa elime verilirdi. İş bitiminde usta bana bir gömlek vermişti ödül olarak...

Yeni bir iş alınca beş liradan başlatacaktı gündeliğimi.

"İyi bir işçi oldun," diyordu İsmail Usta...

Gene eve kapanmış, bütün gün yemek pişiriyordum. Yemek pişirmenin yararlı bir yanı vardı benim için, kumanya kesmezler, yediğim içtiğim ortadan çıkardı. Ama ben boyacılıkta çalışmayıp da mutfakta çalışırsam, pişirdiklerim boğazımdan geçmezdi. Hazır yiyicilikten hoşlanmıyordum.

Evdeki işimi bitirdiğim bir gün Cidelilerin kahvesine uğramıştım. Kedi Mehmet tek başına oturmuştu, bir masada; mektup yazıyordu.

"Merhaba Mehmet Ağabey," dedim.

Başını yazdığı mektuptan kaldırdı:

"Ooo!.. Merhaba Necat Usta!" dedi.

Bu ustalık da nerden çıkmıştı. Takılıyordu bana amma, takılması bile hoşuma gidiyordu.

"Daha çok var benim usta olmama," dedim. "Gündeliğim beş lirayı bile aşmadı."

Şöyle dipten doruğa bir süzdü beni,

"Hele şu kaskete bak. Şu boyacı kasketine. Hangi boyacıdan aşağı kalır yerin var senin!"

"Var daha," dedim. "Usta olmak kolay mı? Fıstık yeşiliyle ot yeşilini bile tutturamıyorum daha?.."

"Tutturamayan ustalar da yok mu, bu Zonguldak'da... Eline çalı süpürgesini alan çöpçüler bile kendini boyacı sanıyor. Eee, bu önümüzdeki bayram, kuyruklu dolmaya var mısın?"

"Daha ne oldu ki geleli, seneyi bile doldurmadım. Ancak babama iki teneke gazla, iki teneke zeytinyağı gönderebildim. Üç kilo da Hacı Şakir sabunu."

Beni dinlemiyordu kahveci çırağındaydı gözleri:

"Ne içersin, söyle!" dedi.

Oysa ben ona limonata ısmarlamayı düşünüyordum. İşin doğrusu aranırsa bugün Cidelilerin kahvesine Mehmet Ağabey'e limonata ısmarlamak için gelmiştim.

"İçmem," dedim. "Sağ ol!"

"Bir limonata iç!"

Canım o kadar limonata içmek istiyordu ki:

"Hayır, hayır!" dedim. "Canım hiçbir şey iste-

miyor!"

"Sen bilirsin."

Duvardaki saate baktıktan sonra:

"Bak, Necat!" dedi. "On dakikaya kadar sinema başlıyor. İstersen birlikte gidelim." Sinema sözünü birkaç kez duymuştum ya, neyin nesi olduğunu pek bilmiyordum. Kahve gibi, otel gibi, lokanta gibi bir yer olacaktı. Bir de kapısı vardı girecek. Kapısından girerken bilet kesilecekti. Ama içerde ne vardı, ne oluyordu, bilmiyordum. Oraya gitmenin bir ayıp yanı olduğunu sanıyordum üstelik. Kadınlar da olabilirdi içerde. Bizim Cideli kadınlarda olduğu gibi, sarı yazmalar olmayabilirdi başlarında. Onların kırmızılı paçalıkları, peştemalları da olmayabilirdi. Erkekler biraz da onları görmek için gidiyorlardı, bana kalırsa...

"Hadi," dedi. "Kalk gidelim."

"Paraları ben verirsem..." dedim, çok düşünmeden.

"Canım, parası önemli değil!.. Ha sen vermişsin, ha ben!.."

"Ben vereceğim!" dedim. "Vermezsem gitmem!"

Uzatmamak için:

"Kalk!" dedi. "Sen ver, zararı yok. Dondurmalar da benden öyleyse."

"Ne dondurması?.."

"Kaymaklı," dedi. "Çileklisi de var..."

Kahveden çıkınca dondurmacıya girdik. Bu dondurma denilen şey o limonatadan da baskındı. Çok paralar kazanacak, boyuna dondurma yiyecektim bundan sonra... Hem de çileklisinden... Neler vardı yeryüzünde daha benim bilmediğim. Anam, bütün bunlara para tuzağı derdi burada olsa... Demek para kuş gibi, çulluk gibi bir şeydi. Uçucu bir şey... Parayı elimizden kaçırmamak gerekirdi. Para gaz almak, tuz almak, sabun almak için kazanılırdı. Sinema da ne oluyordu! Bu Kedi Mehmet de nerden öğrenmişti bütün bunları!

"İşte sinema," dedi. "Şurası da bilet gişesi. Balkon alalım biz. Haaa? Ne dersin?"

"Sen bilirsin," dedim.

Sokuldum gişedeki delikli camın önüne, içindeki kıza:

"İki balkon," dedim.

Hemen hemen dondurmaya verdiğimiz para kadardı, benden aldığı. Ama karşılığında elimize ne geçeceğini bilmediğim için aldanıp al-

danmadığımızı kestiremiyordum henüz.

Önce aydınlık bir yere geldik. Sağa sola bakınıp nereye geldiğimizi kestirmeye çalışırken ortalık kararıverdi birden. Bir sürü yazı çıktı karşıdaki duvara. Hangi birini okuyacaktım. Bir iki yıldır kitap yüzü görmediğimden okumayı yazmayı unutacaktım nerdeyse. Hızlı hızlı okuyor, sondaki yazıları kaçırıyorsam da değiştiren adama yetişiyordum gene de... İyi ama biz buraya bu bir sürü adam adlarını okumaya mı gelmiştik. Kapıda resimlerini gördüğümüz kavgacı adamlar görünmeyecekler miydi daha?

Hayır onlar görünmeyecek; köpekler kediler, fareler, tavşanlar görünecekti. Birbirlerini durmadan kovalayacaklar, kimi kazana düşecek, kimi tencereye... Kimi de yıldırım gibi koşup çok uzaklarda toz olacaktı.

Bir Amerikan faresi duman ediyordu ortalığı. Ne kediler başa çıkabiliyordu onunla, ne köpekler, ne de tilkiler, sansarlar... Ah benim dolma tüfek olacaktı ki, onu yaban ördeği gibi nallayıp sallandıracaktım namlumun ucunda. Asıl görülecek filmin geride kaldığını nerden bilecektim ben! Bizim Abdulkadir köyü gibi bir köy göründü ilk önce, dağ başında... Ama çam-

lar arasındaki bir evin bütün odalarında elektrik lambaları pırıl pırıl yanıyor. Çıt, düğmesine dokunuyorsun, ayna gibi ortalık!.. Ne ararsan var odalarda... Koltuklar, sandalyeler, masalar... Her yanı pırıl pırıl yağlı boya... Ustanın bize lafını ettiği gibi plastik badana. Bir sofra kuruldu ki üstünde bir kuş sütü eksik... Yiyip içip boyuna konuşuyorlar... Derken kırmızıderili dedikleri adamlar oklarıyla, yaylarıyla çıkıverdiler ormandan. Güzel giyimli kişilerin o dayalı döşeli evlerini ellerindeki maşalarla başladılar mı yakmaya!.. Ortalık kapkara duman içinde kalıverdi birden...

"Namussuzlar!" diye bağırmışım kendimden geçerek...

"Sus!" dedi Mehmet Ağabey, "onlar bizden be!"

"Canım, ben ormandan çıkanlara bağırdım, evdekilere değil!" dedim.

"İşte bizden olanlar, o ormandan gelenler."

"Neden bizden oluyormuş?" diye sordum aklım karmakarışık...

"Biz de dağdan ormandan gelmedik mi buralara!"

"Geldik amma... Bizim derimiz kırmızı mı?"

"Beyaz mı?" dedi alay eder gibi benimle.

Doğru söylüyordu bir bakıma... Benim derim o salonda oturanların derisi kadar ak mıydı? Cide'den geldim geleli kaç kez yıkanabilmiştim sıcak suyla, sabunla? İşten toz toprak içinde geliyor, çoğu zaman ellerimdeki yağlı boyaları bile çıkaramıyordum. Yüzüm, gözüm kir pas içindeydi... Elim, kolum kat kat boyaydı... Alt yanı kanarya, üstü portakal sarısıydı bugünlerde...

Kim bilir, haklı olabilirdi Mehmet Ağabey.

"İyi ama!" dedim. "Elimizde onlar gibi okumuz, yayımız mı var bizim?"

"Dolma tüfeğin var ya!.." dedi gülerek. "Bak herifler kızılderililere nelerle ateş ediyorlar!"

Düpedüz alay ediyordu benimle.

Ormandan çıkan kızılderililer beyazların kurşunlarına aldırmadan onları önlerine katmış kovalıyorlardı. Biri bağırıyordu durmadan, evden çıkanların arkasından:

"Geldiğiniz yere! Defolun!"

Bu oklu yaylı adamlar, neden bu saray gibi evlerde oturanlara düşmandırlar? Niçin evlerini, köylerini yakıyorlar, geldiğiniz yere, diye bağırıyorlardı? Ya Zonguldak'ı da böyle orman-

dan gelenler bassalar, geldiğiniz yere, diye bağırsalar, Kedi Mehmet ne derdi onlara?..

Kafam büsbütün karışmıştı. Bereket Zonguldak'da kırmızı derililer yoktu. Olsa olsa kara derili kömür işçileri vardı. Üstelik de ne okları vardı onların, ne de yayları. Olsa bile kimlere seslenecеklerdi, 'geldiğiniz yere gidin!' diye. Herhalde bize bağırmazlardı. Derilerimizin rengi bakımından pek ayrıcalığımız yoktu onlardan... Ne var ki ellerimiz, parmaklarımız o salonlarda çatallarla, bıçaklarla yemek yiyenlerinkine benzemiyordu. Belki de haklıydı Kedi Mehmet...

Zenci bir genç doktor, bu salonlarda yemek yiyenlerden birini, bir kızı seviyordu. Kızın da onu sevdiği anlaşılıyordu ama, olur muydu böyle sevgi? Masallarda oduncunun kızını, şehzadeler severlerdi ama, masaldı bu? Şehzadeler oduncunun kızının olmak için değil de, odunucudan kızını koparıp kendilerinin olsun diye severlerdi. Şehzadeler hiçbir zaman oduncunun kızının olamazlardı. Anam bile inanmazdı bu masallara, bana geceleri anlatırken. Masal bu, çocukları uyutmak için söylenir, derdi.

Düşündüğüm gibi olmuştu en sonunda... Zenci doktor, sevdiği kızı kurtarmış, kızın

adamları da bu doktoru biçimine getirtip öldürmüştü. Zenci doktor, sevgilisine inandığı için başına bu işler gelmişti. Herkesin sevgisine inanılmaması gerekiyordu demek. Sevgi, benzer kişiler arasında olabiliyordu. Padişahın oğlu, padişahın kızını sevebilirdi. Masallarda şehzadeler çoban kızlarıyla evlendiriliyorsa, bu evlenme, çoban kızının rahatı düşünüldüğü için değildi. Padişahın da bu işte bir çıkarı vardı. En azından bütün çobanların, bütün çoban gibi yaşayanların ağızlarına bir parmak bal çalmak içindi masallar...

"Hey kadir köylü!" diye dürttü beni, Kedi Mehmet. "Uyuma be! Film bitti! Yani senin anlayacağın, yandı paralar!"

Gerçekten param yanmıştı. Neye kızacağımı, kime kızacağımı bilmeden öfkelenip durmuştum, eğlenecek yerde. Bir daha gitmeyecektim sinemaya. Ya tam benim yaşayışıma uyan filmlere gitmeliydim ya da paramı böyle neden oynadığına akıl erdiremediğim filmleri görmek için harcamayacaktım. Doğrusu dolambaçlı yoldan da olsa sinemaya verdiğim parayla yediğim, çilekli dondurmaya diyecek yoktu. Çok para kazanırsam boyuna böyle dondurmalar yiyecektim.

V

Kaç gündür büyük bir yapının duvarlarını boyuyorduk. Yerden bir metre yukarısına krem çekmiş, altını koyu kahverengi yapıyorduk. Ustaya sormuştum.

"Hiç koyu renk yapmazdık, neden bu sefer böyle yapıyoruz?" demiştim.

"Aklın ermez senin!" dedi. "Atölye olacak burası!.. Tesviye atölyesi... Bize kir tutsun diye böyle boyatıyor, buranın müdürü."

"Ne müdürü bu? Burası neresi?"

"Ne müdürü olacak, okulun müdürü. Burası okul be!"

Demek beş on gündür harıl harıl boyadığımız bu yapı okulun bir bölümüydü. Hani, ner-

deydi bu okulun öğrencileri, öğretmenleri?

İki yıla yakın zamandır okulu mokulu unutmuştum. Ne zaman açılır, ne zaman kapanırdı okullar? Hemen hemen bir yıldır Zonguldak'da çalışıyordum. Gündeliğimi on beş liraya çıkarmıştı usta. Kedi Mehmet bile on iki buçuk lirada kalmıştı. İşçilikte de çoktan geçmiştim onu. Usta yıl sonunda yirmi liraya çıkaracaktı günlediğimi. Son iş bitiminde bir de ayakkabı alıvermişti, buraya tam başladığımız günlerde. Saklıyordum evde. Boş günümüz olmuyordu ki temiz pak giyineyim. Çalışırken çul çaput giyerdik biz. Bir pantolonum vardı ki, yağlıboyadan üç kilo gelirdi en azdan. Kemerle belimi iyice sıksam bile belimde durmuyordu.

Flata fırçasıyla iki rengi, kara bir çizgiyle ayırırken atölye dedikleri bu yapıya parça parça makineleri getirip taktılar. Fabrikaya dönmüştü burası. Bir gün sordum İsmail Usta'ya:

"Kim çalıştıracak bu makineleri?"

"Makine değil bunlar, tezgâh!" dedi. "Freze tezgâhı, nah şu köşedeki! Şu planya tezgâhı!.. Sanat Enstitüsünün çocukları çalıştıracak bunları!"

"Enstitü mü dedin? Okul değil mi burası?"

"Okul!" dedi. "Adına enstitü okulu diyorlar işte! Sanat öğretiyorlar çocuklara!.. İş öğretiyorlar!.."

"Okuyup okuyup sonunda gene işçi oluyorlar, öyle mi?"

"Evet! Sonunda işçi oluyorlar, senin gibi... İnsan okuyunca vali olmalı ki..."

Şaka mı söylüyordu usta.

Sonunda benim gibi işçi olduktan sonra buraya girip okumak hiç özenmeye değmezdi. Ayda altı yüz lira aylık alabilir miydi bakalım, burayı bitirenler? Ben bu yılın sonunda günde yirmi liradan altı yüz lira alacaktım. Kim bilir kaç yıl okuyacaklardı onlar, bu parayı almak için!

Usta beni bir gün nalbura boya almaya yollamıştı. Artık tesviye atölyesi dedikleri yerin son işlerini yapıyorduk. Bir haftaya varmaz işi teslim edecektik. Üzülmez denilen yerde madencilerin yatakhanelerini badana edecektik buradan çıkınca.

Elimde, alacağım boyaların adlarının yazıldığı kâğıt, kös kös dört yanıma baka baka gidiyordum. O gün de hava öylesine güzeldi ki, sokak çocukları gibi işe gitmeyip de şurda burda oynamayı geçiriyordum içimden. Ama çocukların

her gün oynadıkları yerlerde kimsecikler yoktu. Üstleri, başları tozlu topraklı çocuklar lacivert giysiler içinde ikişer üçer yanımdan geçiyorlar, hep aynı yöne doğru yürüyorlardı. Başlarında yeşil şeritli kasketleri de vardı. Çoğu anneleri, babalarıyla gidiyorlardı. Çantaları ellerinde olsa anlardım okula gittiklerini ama, ellerinde sıkı sıkı geniş zarflar tutuyorlardı.

Gözüme kestirdiğim birine sordum:

"Arkadaşım," dedim. "Böyle zarflarla nereye gidiyorsunuz bugün?"

Şöyle tiksiniyormuş gibi baktı açılıp açılıp da:

"Nerden arkadaşın oluyormuşum senin?" dedi.

Durmadım üzerinde, başka birine sordum:

"Sanat Enstitüsüne yazılmaya gidiyoruz!" dedi.

Sanat Enstitüsü derken, bizim badanasını, boyasını yaptığımız yapılardan yana uzatıyordu elini. Sözünü bitirince de o yana doğru yürüyüp gitmişti.

Bir düşüncedir almıştı beni. Demek ben bu yapının duvarlarını, tavanlarını tutkallı badanalarla tertemiz fırçadan geçireyim... Kapılarını,

çerçevelerini macunlayıp boyayayım... Benim yaşımdaki çocuklar içine girip okusunlar, sonra da beni beğenmesinler öyle mi?

Nalburdan, ustanın istediklerini aldım, kutuları kucaklayıp getirirken hep bu enstitüyü, enstitüye girecek çocukları düşünüyordum. Benim onlardan neyim eksikti. Bir lacivert urbam mı? Usta da param birikiyordu boyuna. İş bitiminde hesap görecektik. Harçlık olarak hiç para çekmiyordum ondan. Para harcamamak için sinemaya gitmediğim bir yana, çilekli dondurma bile yiyemiyordum. Akşamları işten çıkınca ağzım dilim yapış yapış olduğu halde limonata bile içmiyordum. Cidelilerin kahvesinde.

Boya kutularını Kemal Usta'ya verdikten sonra bu enstitüde çalışan Hasan Usta'yı aradım. Kravatlı bir ustaydı o, bu okulda. Dediklerine göre çocukların ustasıydı. Okul işlerinden anlaması gerekirdi. Usta dediklerine göre, benim dilimden de anladı, okullu değildim ama, işçiydim ne de olsa?

Bir atölyenin önünde dikiliyor, hademelere emirler veriyordu. Bir hafta önce bizim boyadığımız yere de gelmiş, parmağıyla, duvara sürdüğüm boyanın çıkıp çıkmadığına bakmıştı:

"Hayrola boyacıbaşı!" diye takıldı, beni karşısında görünce. "Ne işin var senin buralarda?"

"Bu okula kimleri alırlar diye öğrenmeye geldim," dedim. "Hangi çocukları?"

"Kimleri mi alırlar?" dedi. "Dur söyleyeyim!"

Elini kravatına getirip salladı:

"Kravatlı çocukları!.." dedi. "Senin kravatın yok. Olmadığına göre giremezsin sen!"

"Alırım," dedim. "Parayla değil mi?"

Gülüyordu Hasan Usta:

"Hadi kravatı aldın diyelim... Nerde ilkokul diploman senin? Var mı diploman?"

"Var," dedim. "Evdeki ceketimin cebinde!.. Köyden aldım, bizim köyün okulundan!"

Bir kuşku düşmüştü içime. Keşke köyden aldığımı söylemeseydim. Ya burada köyde aldığım diploma geçmezse!..

"Çok güzel" dedi. "Demek ilkokul diploman var, öyle mi?"

"Evet. Var."

"Bu kadar işin arasında demek diploma alacak zaman bulabildin haa? Aferin!"

"Ben de girebilir miyim bu okula?"

"Dedim ya... Kravatın olacak... Altı tane kra-

vatlı resim çektireceksin!"

"Başka... Başka... Dur hele!.. Bak Emin Efendi!.. Sen daha iyi bilirsin bu işleri, geçen gün oğlunu yazdırıyordun!.. Bu okula girmek için ne yapmalı, ne getirmeli anlatıver şu delikanlıya!"

Emin Efendi dediği hademeyle bizi baş başa bırakıp gitti.

"Bu enstitüye mi girmek istiyorsun?" diye sordu Emin Efendi.

"Evet!" dedim. "Bu enstitüye girmek istiyorum!"

"Diploman var mı?"

"Var."

"Kaç yaşındasın, on altıyı geçmedin ya?"

"On üçündeyim."

"Tam okul çağı!.. Senin elinden iş de gelir. Çalışırken görüyorum seni! Bir de veli ister sana!"

"Alırım, param var!.." dedim.

Gülüyordu nedense... İnanmadı param olduğuna diye düşündüm.

"İş bitiminde ustada en az dört yüz liram olacak," dedim. "Yarısını şimdiden alırım. Fotoğraf da çektiririm, kaç tane isterlerse veli de alı-

rım."

Hâlâ inanmamış olacak ki gülüyordu. Neden inanmıyordu? Benim gibi birinin çalışıp da dört yüz lirası olamaz mıydı?

"Veli parayla alınmaz!" dedi. "Sana ben veli olacağım. Dün oğlumu yazdırdım buraya, onun velisi oldum. Senin de olurum. Ben çalışan insanları severim. Buraya girince de derslerine çalışacaksın! Çalışmazsan velilikten çıkarım. Velisiz kalırsın sonra. Haydi şimdi git, diplomanı getir, altı da fotoğraf çektir. Aşı kâğıdını, seni göndereceğim yerden alırsın. Zarfları da uydururuz burdan. Bugün bitmeli bu iş... Koş!"

Koşa koşa Kemal Usta'ya gittim.

"Ben bu ensititü okuluna giriyorum!" dedim.

"Nasıl girersin, iki sene ara verdikten sonra! Almazlar seni!"

"Alıyorlar, hademe Emin Efendi yazdıracak, oğlunu yazdırmış, bana da veli olacak!"

"Canım, onun oğlu senin gibi iki yıl boşta gezmemiştir ki... Girsen bile bakalım okuyabilecek misin?"

"Çalışırım... Köyde de çalışıyordum derslerime!.."

Hepsi güzeldi de, ben nerde yatıp kalkacaktım. Bu usta amcalar beni şimdilik evlerinde barındırıyorlarsa, işlerinde çalıştığım, para verip kumanyaya katıldığım içindi. Okula gidersem, nasıl çalışacak, nerden bulup kumanyaya katılacaktım?"

Bütün bunları benimle birlikte düşünen İsmail Usta:

"Hiç düşünme Necat!" dedi. "Hemen yazıl bu okula!.. Okulun kapalı olduğu günler çalışır, bize yardım edersin. Biz de senin okul masrafını, harçlığını çıkarırız. Sınıfını geçmeye bak sen! Geçmezsen çeker alırız okuldan. Hadi, yazıl da bitsin bu iş!"

Eve gitmeden önce fotoğrafçıya uğradım. Hep okul için resim çektiğinden hazır siyah kravatı vardı. Birden, boyadan rengini yitiren gömleğimin iki yakasını denkleştirerek bağlamak istiyordum bu kravatı, bağlayamıyordum. O güne kadar hiç böyle bir şey kullanmamıştım. Düğüm atmanın her türlüsünü bilirdim ama, kravat bağlamamıştım hiç. Beceriksizliğimi gören fotoğrafçı bana yardım etmek zorunda kalmıştı. Önce resmimin arabını çekti. Bu arap çok benziyordu bana. Yüzüm gözüm araptan farksızdı.

Altı resmin teker teker beyazını çekip yıkadı. Yıkandıkça resimler temizleniyor, bana hiç hiç benzemeyen bambaşka bir okullu çıkıyordu ortaya. Fotoğrafçı duvarda asılı okul kasketini de oturtmuştu başıma. Kasket bol geldiğinden arkasını çengelli iğneyle kasmıştı. Bayağı bir okulluydum işte. Evden diplomamı da alınca koşa koşa Emin Efendi'ye gittim. Meğer Emin Efendi bütün hademelerin başıymış! Sağlık kâğıdımı onun bir sözü üzerine çıkarıverdi bir sağlık memuru. Bütün kâğıtları, posta pullarını çok büyük bir zarfın içine yerleştiren Emin Efendi:

"Yürü, gidelim, Muavin Bey'e!" dedi.

Muavin Bey, arkasında bir çocukla Emin Efendi'yi görünce:

"Dün yazdırmamış mıydın oğlunu?" diye sordu.

"Bu da ikinci oğlum!"

Bir deftere adımı, soyadımı, anamı, babamı, doğum yerimi, doğum tarihimi yazan müdür yardımcısı:

"Söyle oğlum!" dedi. "Hangi bölüme gireceksin? Demirci mi olacaksın, marangoz mu, madenci mi? Yoksa tesviyeci mi olacaksın?"

Tesviye der demez, hemen duvarlarını bada-

na ettiğim, kapısını, çerçevesini boyadığım tesviye atölyesi gelmişti aklıma.

"Tesviye atölyesine yazın, beni!" dedim.

"Yani tesviyeci olmak istiyorsun öyle mi?"

"Tesviyeci olmak istiyorum."

İyi ki sormadı, tesviyecilik de ne demek, diye. Okula girmeden sınıfta kalırdım, daha ilk günde. Son söylediğimi de yazdıktan sonra:

"Bitti," dedi. "Çok çalış derslerine. Ne senin yüzün kara çıksın, ne de Emin Efendi'nin yüzü. Gel Emin Efendi, at şuraya imzanı."

Kalın deftere imzasını atan, hademelerin başı, benim de başım olmuştu. Sözünden dışarı çıkmayacaktım bundan sonra. Sanat Enstitüsünün defterine babamın da, anamın da adını yazmışlardı ama, anam da, babam da Emin Efendi'ydi. Kapıdan çıkarken sarıldım eline:

"Ver öpeyim amca," dedim. "Yüzünü kara çıkartmayacağım senin! Oğlundan hiç aşağı kalmayacağım, bak göreceksin!"

Dediğimi yaptım da...

Birinci yıl tarihten, coğrafyadan, yurttaşlık bilgisinden, yani aynı öğretmenin dersinden bütünlemeye kalmıştım. Haklıydı öğretmenim, koskoca İngiltere'yi haritada gösterememiştim.

Daha kötüsü Türkiye'yi de... Bütünlemeye kalınca bir atlas aldım, paraya kıyıp... Bütün yeryüzünü öğrendim. Yuttum memleket memleket coğrafyayı...

Bütünlemede öğretmenim şaşırmış kalmıştı bilgime. Nerdeyse bütünlemeye bıraktığı için özür dileyecekti benden. Emin Efendi'nin oğlu bütünlemesiz geçmiş, çok utanmıştım ondan. Oğlundan hiç aşağı kalmayacağımı söylemiştim.

İkinci yıl, dediğimi ancak yapabilmiştim. Bu kez ben bütünlemesiz geçtim, oğlu Nihat bütünlemeye kalmıştı. Üçüncü yıl, beni de Nihatı'da, Emin Efendi'yi de üzen bir olayla karşılaştık, oğlu sınıfta kalmıştı. Onun yerine babası sanki beni geçirmişti oğulluğa... Son iki sınıfı da birincilikle bitirince Emin Efendi sevincinden uçuyordu.

Oğlu bir sınıf geriden izliyordu beni. Onu işlerimin arasında çalıştırıyor, bütünlemesiz geçmesini sağlıyordum.

İyi bir tesviyeci olarak yetişmiştim ama, kazancımı gene de boyacılıktan sağlıyordum. Gündeliğim otuz liraya çıkmıştı. Boş günlerde aldığım parayla kimseye yük olmadan okulu bitir-

miştim.

Şimdi ne olacaktım?

Sanat Enstitüsünün tesviye bölümünden çıkanları fabrikalar alıyorlardı. Bir iki yıl içinde, girenler atölyelere şef olabiliyorlardı. Hem çalışıp, hem okuyabilir miydim, enstitüde olduğu gibi?

Zonguldak'da girebileceğim hiçbir yüksekokul yoktu. İstanbul'a gitmeliydim. Tam gitmeyi düşünürken Yıldız Teknik Okulu için eleme sınavlarının soruları gelmişti, Zonguldak'a. Hemen girdim. Çok geçmeden kazandığımı bildirdiler. Asıl giriş sınavları İstanbul'da Yıldız'daki okuldaydı.

İstanbul'a gelir gelmez yapılarda iş buldum. Tesviyecilere az para veriyorlardı, nedense. Apartman yapımının çok olduğu İstanbul'da boyacılık, badanacılık çok aranan bir işti. Plastik badanalar yeni çıkmıştı. Hem işimizi kolaylaştırıyor, hem emeğimizi değerlendiriyordu bu tür badanalar.

Eğer okulun gece bölümünü kazanırsam, gündüzleri çalışacak, boyacılıktan aldığım parayla çok rahat okuyabilecektim.

Boyadığımız apartmanlarda yatıp kalkıyor,

kira da vermiyordum. Boş bir günümde okula gidip giriş sınavları için adımı yazdırdım. On beş bin kişi girecekti bu sınava, iki yüz elli öğrenci alacaklardı. İki bölümdü sınavlar... Gündüzcüler için ayrı, gececiler için ayrıydı. Doldurduğum kâğıtta gündüz çalışıp, gece okuyacağımı belirttim. Bir iki harfin üzeri çizildi mi bu iş bitiyordu, bize anlattıklarına göre...

Binlerce arkadaşla birlikte sınav salonlarına doluştuk. Sorular o kadar zor değildi. Eğer düzgün yazabilirsem kazanabilirdim. Düşüne düşüne, özene bezene yazdım.

Kazananların adları hemen bir hafta sonra asılacaktı. İş dönüşü okula uğradım. Yüreğim çarpa çarpa koştum listelerin asıldığı vitrine. Oh, kazanmıştım!

Kazanmasına kazanmıştım ama, ertesi gün okula girişimi yaptırmak için gidince olanlar olmuştu bana. Okul başıma yıkılacaktı sanki. Ben gece okuyacakların değil de, gündüz okuyacakların sınavını kazanmıştım. Daha doğrusu yanlış işaret koymuştum elimdeki kâğıda.

Müdürlere yalvardım yakardım, para etmedi. Başarım boşa gitmişti. Benim yerime yedekteki arkadaşlardan birini yazdılar. Tam bir yıl

okulun önünden bile geçemedim, durmadan çalıştım yeni apartmanlarda. Kendimi cezalandırmak için en ağır boya işlerine girdim. Kış demeden, kar demeden iskele kurup içini boyadım yedi sekiz katlı yapıların.

Sınavları daha önce yapıldığından bu kez de tekniker okulunun makine bölümünün sınavına girmiştim. Çok hazırlıklı olduğum için kazanmıştım da... En sonunda geceleri dersleri izleyecek bir yüksekokula girebilmiştim.

Boyacılık yorucu bir işti, tehlikeli bir meslekti de üstelik. Bir arkadaşım duvarı dışardan badanalarken iskeleden düşmüş beli kırılmıştı. Güvencesi yoktu işimizin. Elimdeki diplomayla tesviyeci olarak bir fabrikaya girmeli, hemen sigortamı yaptırmalıydım. Güvencesiz işçilik olmazdı.

Aradığım işi Türk Hava Yolları'nın tesviye atölyesinde bulmuştum. Aylığa geçmiştim artık. Panolar, kalıplar yapıyorduk atölyede. Krokiler, teknik resimler çiziyordum. Akşamları işimden yorgun argın çıksam da teknikerdeki derslerimi kaçırmıyordum. Yeşilköy'den Beşiktaş'ın sırtlarına koşmakla geçmişti bütün yılım. Geceli gündüzlü didişmeden, yerine göre işçi, yerine göre öğrenciler gibi harıl harıl çalışmadan sonra tekniker okulunun birinci sınıfını başarıyla bitirmiştim.

VI

Bir sabah atölyeye geldiğimde şefimin beni kapıda beklediğini gördüm. Hemen gözüm saatime gitti, geç mi kalmıştım diye. Hiçbir gün gecikmemiştim. Geceli gündüzlü çalıştığım halde, ne okulda, ne işimde bir günlüğüne bile rapor almamıştım. En kötüsü bir mekik gibi işimle okul arasında işliyor, ne sinemaya gidebiliyordum, ne tiyatroya. Daha da kötüsü mesleğimin, derslerimin dışında tek bir kitap, bir roman bile okuyamıyordum. Biliyordum iyi değildi bu tutumum. Sanat enstitüsünden çıkmıştım ama, hâlâ güzel sanatların yabancısıydım. Yaptığım resim bile teknik resimdi. Okul bitsin, okullar bitsin güzel sanat dallarıyla da uğraşacak, güzel kitaplar, değerli romanlar okuyacak, yaşamımıza

renk katan yapıtları da inceleyecektim. Okulları bitirsem, sınıfları geçsem bile bir eksik yanım kalmıştı. Biliyordum, çalışkan bir işçi olmak, titiz, dikkatli bir öğrenci olup diplomalar almak yetmiyordu, olgun bir insan olmak için. Sergilere, oyunlara, yararlı filmlere, sirklere, operalara, balelere, konserlere de gitmeliydim. Yaşam, yalnız ekmek parası kazanmak için bir savaşıma girmek, bu savaşımı başarmak değildi. Ne yazık ki bütün güzel şeylerden kendimi yoksun bırakmıştım, ekmek parası kazananların arasında başım dik yaşayabilmek için. Bu da çok önemliydi ama, yetmiyordu.

Belki bu yüzden, yani sadece çalışkan bir emekçi olduğumdan şefimin yolumu beklemesinden de korkmuyordum. Görevimin ne olduğunu biliyor, işimi seviyor, benimsiyordum.

Göğsümü gere gere çıktım karşısına:

"Buyur şefim!" dedim. "Beni aramışsın!"

Geceli gündüzlü çalışma durumumu benim kadar yakından bildiği için, yüzüme baktı, yorgun muyum diye. Üstüm başım tertemizdi. Duşun altından daha yeni çıkmıştım. Saçlarım bile kurumamıştı.

"Havayolları adına bir yolculuk görünüyor!"

dedi.

"Hazırım!" dedim. "Nereye kadar?"

Okullar tatildeydi. Bu yolculuk ancak üç ay sürebilir, daha çok uzayamazdı benim için. Her şey altüst olurdu. Sorumu şöyle düzenlemeliydim:

"Kaç aylık bir yolculuk bu?"

"İki aylığına sınır dışına çıkacaksın, bilemedin iki buçuk ay!"

"Çıkarım!" dedim.

"Hollanda'ya mı gitmek istersin, İngiltere'ye mi?"

Hiç düşünmeden,

"İngiltere'ye!" dedim.

"Oysa ben, Hollanda'yı isteyeceğini sanıyordum," dedi şefim.

"Hayır," dedim. "İngiltere'yi görmek isterim ilk önce!"

Nedenini şefim nerden bilecekti?

Tam iki yıl okul dışı kaldıktan sonra, Sanat Enstitüsünde, İngiltere'yi haritada gösteremediğim için bütünlemeye kalmıştım. İngiltere'nin yerini, kazandığım parayla aldığım atlastan öğrenmiştim ama, nerde olduğunu gidip görmemiştim. Geri kalmışlığımın eksik yönlerini böy-

le alın terimle bütünlemeliydim. Önüme çıkan fırsatlardan yararlanıp açıklarımı kapatıp eksiksiz bir insan olmalıydım.

"Peki Necat," dedi. "Saat on dört otuzda terminalde ol. Bizim uçaklarla gideceksin!"

Uçağımız, Londra dolaylarında, gecenin sisli karanlığında havaalanına inerken, düşünüyordum. Eliyle koymuş gibi bulmuştu uçağın kaptanı. Londra'yı. Oysa ben enstitünün birinci sınıfında koskoca İngiltere'yi güpe gündüz haritada bulup da gösterememiştim. Ne güzel şeydi okuyup öğrenmek. Şu uçakları karanlıkta bile bir alandan bir alana uçurup kondurmak... Bir üsten kalkıp yeryuvarlağını yüz binlerce, milyonlarca kilometre gerilerde bırakıp aya gitmek... Aldığım diplomalarla yetinmemeli, okumalı, daha çoook okumalıydım. Ben ancak bilgimle bir demir parçasını yontup ona biçim verebilirdim. Hiç olmazsa üç katlı, beş katlı bir yapı yapabilmeliydim, en azından bir fabrika, bir hastane oturtabilmeliydim. Dönünce inşaat bölümüne girip ya da şu girdiğim makine bölümünde bir mühendis olmalıydım.

İngiltere'den dönünce inşaat bölümüne yazılmanın yollarını aradım. Beşiktaş'ta açılan

Özel Işık Mühendislik Yüksekokulu'nun sınavlarını kaçırmamalıydım, ilk iş olarak sınavlara girmiş, kazanmıştım. Birinci, ikinci sınıflarını bitirirken tekniker okulundan da diploma almıştım. Bizim Özel Mühendislik Yüksekokulu bu sırada Yıldız Teknik Okulu'na bağlanmıştı. Böylece sınavlarını kaçırdığım bu okulun öğrencisi oluvermiştim. Devletleşince adı değişmiş, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi olmuştu.

Girdiğim Tekniker Okulu Makine Bölümü bu sırada sona ermişti. Maçka Yüksek Makine Tekniker Okulu'na girmiş, bir yıl sonra oradan da diploma almıştım. Sıra gelmişti İnşaat Mühendislik Okulu'ndan diploma almaya.

Okulun biri ortadan kalkınca omuzlarımdaki yük de yarı yarıya hafiflemişti. Bir hava subayıyla Aksaray'da ev tutmuştum. Yeşilköy'e gelip gidiyorduk birlikte. Güvenilen bir kişiydi Yüzbaşı Seyfi Bey... Artık bir evim vardı, bir de arkadaşım. Kendimi yetiştirmiş, olgun bir can yoldaşı olduğu için, onun yaşam deneylerinden yararlanıyor, eksik kalan yanlarımı, geniş bilgisinden yararlanarak bütünlüyordum.

Turhal'da memurla evli bir ablam vardı. Bir

gün ondan mektup almıştım. Yaşımın otuza yaklaştığını yazıyor, evlenmem gerektiğinden söz ediyordu. O güne kadar evlenmeyi hiç düşünmemiştim. Haklıydı bir bakıma ablam, evlenmeli, uslu, akıllı, çalışmaktan yılmayan çocuklarım olmalıydı. Onlar benim gibi sıkıntı çekmemeli, sağladığım olanaklardan yararlanarak çok çalışmalı, daha yüksek okullara Avrupa'lara, Amerika'lara gitmeliydiler. Üç yılım okulsuz geçmişti olanaksızlıktan, boşu boşuna. Havasız, nemli yerlerde yatıp kalkmak zorunda kalmıştım. Bu yüzden, genç yaşımda kollarım, bileklerim sızlıyordu daha şimdiden. Çocuklarımı daha sağlıklı evlerde büyütmeli, okutmalıydım.

Bu düşündüklerimi bir gün Yüzbaşı Seyfi'ye de anlatıyordum.

"Hepsi güzel ama..." demişti. "Evlenmek için, önce bir evin olması gerekmez mi?"

Düşündüm, haklıydı yüzbaşı.

"Doğru!" dedim, gülerek. "Evlenmek için önce bir evin sahibi olmam gerekir. Hele inşaat mühendisi olayım, ilk iş olarak ilk kazandığım parayla kendime bir ev yapacağım."

Kaşları çatıldı arkadaşımın:

"Ben senin yerinde olsam, hemen başlardım," dedi. "Dördüncü sınıftasın. Kumdan, kireçten, çimentodan, demirden anlıyorsun. Bakıyorum her gün çimento hesapları yapıyor, planlar, projeler çiziyorsun. Kendine de bir ev yapabilirsin artık!"

"Para!" dedim. "Parayı nerden bulayım?"

"Para mı? Sen sigortalı değil misin, Hava Yollarında?"

"Sigortalıyım tam üç yıldır."

"Tamam, toplarsın yirmi otuz arkadaşını bir araya. Hava Yollarından, arkadaş bulamazsan, beş on tane de dışardan sigortalı işçi bulursun. Alırsın sigortadan, her biri için kırk elli bin lira kredi... Bir de yönetim kurulu seçersiniz aranızdan. Bir yılda bu otuz sigortalıyla birlikte senin de bir dairen, bir evin olur... Bir evin olunca da..."

"Evlenirim, çoluk çocuk sahibi olurum, öyle mi?"

"Zor mu sanıyorsun, yoksa olanaksız mı?"

"Varsın zor olsun!" dedim. "Bilirsin ki zorluklardan yılmam ben!"

"Ne kalıyor geriye?.."

"Yani çıkabilir miyim işin içinden, biraz kuş-

kuluyum da?"

"Hemen başla, çıkarsın! Başarırsın bu işi sen!"

Hemen o gün başladım işe. Tam otuz sigortalı kişi buldum. Otuzundan da birer dilekçe aldım, sosyal sigortalar kurumuna yazılı... Noterlikten bir de sözleşme düzenledik aramızda. Bir yapımcı bulup bir sözleşme de onunla yaptık.

Bu yapımcıyı pek gözüm tutmamıştı ama, arkadaşlar onu uygun görmüşlerdi nedense... Ne olursa olsun, göz açtırmayacaktım bu adama. Elimdeki planın, projenin, noktası noktasına uygulanmasını isteyecektim ondan. Biliyordum artık yapımın ne olduğunu.

Temeline ilk kazma vurulduğu günden başladım onu denetlemeye. Hiçbir gün boş bırakmadım. Gündüzleri hava yollarındaki işe gidiyor, akşamları blok yapımına geliyor, geceleri de okulda derslerimi, sınavlarımı izliyordum. Benim bu işle yakından ilgilenmem yapı kooperatifine girmiş olan arkadaşlarım üzerinde iyi etki bırakmış olacak ki, kooperatife başkan seçmişlerdi beni. Böylece sorumluluğum artınca yapıyı daha sıkı denetlemem gerekiyordu. Boş saatlerimde hiç ayrılmıyordum işimin başından.

Bir gün yapımcıyı demirini eksik bağlatırken yakaladım. Demir fiyatları yükselince ikinci kat için eksik demir kullanmaya başlamıştı. Tam harcını dökerken:

"Hayır!" dedim. "Beton döktürmemem sana! Yarı yarıya demiri eksik bu işin!"

"Aman Necat Bey!" dedi. "Yeniden bağlatma bana şu demirleri. Sana ne istersen vereyim!"

"Yani..." dedim. "Binayı çürük yapmana göz yumayım öyle mi? Bunun karşılığında istediğim kadar para vereceksin demek? Sonra? Apartman tepemize göçsün! Altında can verelim çoluk çocuk!"

"Yok, hayır!" dedi. "Senin daireni bütün dairelerden daha sağlam yaparım! Hem de daha lüks!.. En temiz malzemeyi kullanırım senin evin için!"

Tepem atmıştı:

"Sus" diye yürüdüm üzerine. "Beni ne sanıyorsun sen! Bana güvenip de işin başına geçirenlere kötülük yapacağımı mı sanıyorsun. Hemen sök şu demirleri, yeniden bağla!"

Söktürmüş, eksiklerini de tamamlamıştım. Apartman tam zamanında bitmiş, sıra gelmişti

boyasına, badanasına. En üst kattan başlamışlardı, badanacılar. Göz açtırmıyordum onlara da, işten anladığım için. Dersimin olmadığı bir gece, boyacılıkta giydiğim tulumlarımı çektim üzerime. Boyacı kasketimi geçirdim başıma, en dayanıklı plastik badanalardan beş on kutu almıştım akşamdan... Taa Zonguldak'dan beri krem rengini çok severdim. İçine biraz da sarı karıştırdım. Kendi dairemi bütün gece tertemiz boyadım krem rengine. Yağlı boyasını da çektikten sonra yıkanıp gittim işime. Akşamüstü yapımcının karşısına çıkınca, adam şaşkınılğını belirtmekten kendini alamamıştı:

"Necat Bey!" demişti. "Hiçbir usta bu kadar güzel ne badana yapabilir, ne de boya! En küçük bir leke bile yok!.. Tabanca boyası gibi! Kime yaptırdın bunu, doğru söyle!"

"Ben yaptım desem inanmazsın değil mi?" diye güldüm.

"Nasıl inanırım, değme usta böyle fırça süremez!"

"Yoksa bu boyayı yapabilmek için yüksek tekniker mi olmalı, inşaat mühendisi mi?"

"Yüksek boyacı olmalı!"

"Ben de yüksek boyacı olmak için şu merdi-

venin en üst basamağına kadar yükseldim. Öylesine yükseldim ki başım tavana değiyordu!

Fırça sopasını çelmekten nasır bağlamış avuçlarımı açtım:

"Var mı senin avuçlarında böyle nasır!" dedim. "Sekiz yıl günde on saatten otuz bin saat fırça salladım! İşte bu yüzden verdiğin rüşvete yanaşmadım. Gerekirse otuz bin saat daha fırça sallarım, şuna buna el açmamak için!"

VII

Otuz daireli iki blok apartmanın badanası da, boyası da bitmişti. Sıra gelmişti bloklara ad koymaya. Yapımcı kendi soyadını koymak istiyordu. Oysa ben 'Çaba' adını uygun bulmuş, arkadaşlarımın da iznini almıştım. Köyümüzdeki ilkokulun temeline, kardeşimle omuzlarımızda kum taşıdığımız günden beri bitip tükenmeyen 'Çaba'larımın bir yapıda ad olarak kalmasını istiyordum. Ben olmasam bu apartmanlar yükselmeyecek, otuz emekçi, çoluk çocuk böyle bir yapıda barınamayacaktı. Onların da çabasını adlandırmış oluyordum bir bakıma. Demirini eksik koyup çatısını başımıza yıkmak isteyen yapımcının soyadını her gün neden kullanacak-

tık? Daire sahiplerinden imza toplayıp çıktım yapımcının karşısına. Sigorta sözcüsü de haklı bulmuştu isteklerimi. Bu iki apartmanlık blokun adı böylece 'ÇABA'olmuştu! ÇABA I, ÇABA II...

Hava Yüzbaşısı Seyfi Bey Doğu'daki görevine atanıp da Aksaray'daki evimizden ayrıldığı gün, ben de Yeşilköy'deki evime taşındım.

Ablamın mektubuna artık olumlu bir karşılık yazabilirdim:

"Ablacığım!" diye başladım mektuba. "Evimi yaptırdım, evlenebilirim artık. Döşedikten sonra önce konuk olarak sizleri bekliyorum!"

İnşaat Mühendislik Okulunun süresi de dolmuştu, sınavlara giriyor, çıkıyor, kazanıyordum. Kala kala bir 'Proje' sınavım kalmıştı. Okul bitti sayılırdı. Gel gelelim, yedek subaylık için çağrılmıştım şubeden. Hem projeye hazırlanır, hem askerliğimi yapardım.

Bir yıldızla askerliğimi bitirdiğim sırada sınavımın da hazırlıkları bitmişti. Sınav gününü beklediğim sırada Kıbrıs olayları patlamıştı. Birinci Barış Harekâtı başarıyla sonuçlanmış, ikincisi başlamıştı ki beni de çağırdılar. Kırk beş günlük savaşa ben de katılmıştım teğmen olarak...

Kıbrıs'tan, omuzumda iki yıldızla döner dönmez girmiştim son sınavıma. Bu da başarıyla sonuçlanmıştı. Profesörlerin karşısında sınavımı başarıyla vermiş, yorucu yıllardan sonra inşaat mühendisi olmuştum. Yüksek makine teknikerliği diplomasına bir yenisini eklemiştim ama, gene de bilinmezdi. Yaşamın aşılacak, başarılacak sınavları vardı.

Öyle bir zaman gelmişti ki ablamın isteği, benim de isteğim olmuştu. Evlenmiş, Yeşilköy'deki eve Turhal'dan bir de gelin getirmiştim. Yalnız değildim evimde artık. Bir atasözünde geçtiği gibi karım Turhallı, hep bir halli olmuştuk.

İnsan olarak, aydın olarak, emekçi olarak işim de, görevim de bitiyor muydu evlenince? Cide, Cide'nin kartal kayalarından Karadeniz'e bakan Abdulkadir Köyü ne olacaktı? Cevat'lar, Vedat'lar, ablalarım, kardeşlerim, yaşlanan annem, babam, köylülerim?

Bir gün Galatasaray'da açtığım inşaat bürosunda oturuyordum. Cide'den bir hemşehrim gelmişti. Hoşbeşten sonra, cebinden krokiye benzer, çizilmiş bir kâğıt çıkardı.

"Nedir o?" dedim.

"Liseye giden köy çocukları için pansiyon binası!" dedi.

Şöyle bir baktım krokiye.

"Olmaz böyle pansiyon," dedim.

"Nasıl olur ya?"

"Mimar arkadaşa veririm... Önce o çizer... Sonra, demir, çimento hesaplarını ben yaparım. Gider Cide'de uygularım, bu çizdiğim projeyi!"

"Bu işe verilecek paramız yok, bizim..." dedi, boynunu bükerek.

"Benim var!" dedim. "Gerekirse masrafına da katılırım bu işin! Bilirim evsiz, barksız okumanın ne demek olduğunu!"

Önce mimar arkadaşım, bir kroki çizdi. Beğenmedim, yeni bir kroki daha çizdirdim. Hesaplarını yaptıktan sonra, bir gün atladım arabama Cide'ye gittim. Bu gibi işlerde tecrübeli bir mühendis olmuştum. Dörder, beşer katlı üç blok apartman yapmıştım, büromu açtıktan sonra... Cide'ye varır varmaz kaymakamla görüştüm. Gösterdiğim ilgi çok sevindirmişti genç Kaymakam Sudi Bey'i.

Bu tür işler memleketim için bir görevdi. Bir köy çocuğu olarak pansiyonun da, yurdun

da ne demek olduğunu biliyordum. İki yılımı, bu tür yapılarda barınamadığım için yitirmiş, bunca sıkıntıyı, bu yüzden çekmiştim. Kendi tuttuğum işçilerle hemen projenin uygulanmasına geçmiştim.

Bu sırada liseye ek, teknik eğitim işliği için bir bina yapımı gerekiyordu. Bu işi üzerine alacak yetkili, yetenekli bir mühendis aranıyordu. Devlet eksiltme, artırmalarına girebilmem için, belge çıkartıp hemen eksiltmeye katıldım. Benden başkası girmediği için, üzerimde kalmıştı.

Beyoğlu'ndaki işyerimi Cide'ye taşımam gerekiyordu artık. Güzel bir yer buldum genel cadde üzerinde işyeri olarak. Kendi elimle boyadım. Bir mimar titizliğiyle dayayıp döşedim. Cide'nin ileri gelenlerini çağırıp bir açılış töreni yaptım. Cide için yepyeni bir şeydi bu. Hemşehrilerimi bir arada görüp onların desteğiyle güçlenmekti amacım. Birlik olmanın, tek kalmamanın ne demek olduğunu biliyordum. Yeni kimliğimi memleketlilerime tanıtmak, onlarla anlaşıp kaynaşmak istiyordum bu açılış günü. Yüksek tekniker, mühendistim ama, aslında bir işçi, bir emekçiydim, öyle kalacaktım da... Bunu her halimle göstermek isterdim Cideli hemşehrilerime.

Ertesi günden başlayarak, boyacı tulumunu giydim, harç kardım, kalıp yaptım, beton döktüm, duvar ördüm, demir döşedim.

VIII

İki gün kalmıştım Abdulkadir Köyü'nde. Yalnız köyün değil, bütün Cide köylülerinin bayramı bitmişti. Bu iki gün içinde zaman zaman pencereden bakıyor, sarı yazmalıların kar demeden, kış demeden gidip geldiklerini görüyordum. Küme küme geçmeleri, dirilik, canlılık katıyordu, bu uçsuz bucaksız beyazlığa.

Necat'ın da işleri olmalıydı. Kentte, çarşı içinde, temeli atılmış blok dükkânlar onu bekliyordu. Benim de kâğıtlarım, kitaplarım vardı, yazılıp okunacak... Hiçbir işim olmasa Necat'ın öyküsü vardı yazılıp çocuklarımıza sunulacak. Merdiven başında tertemiz silinmiş çizmelerimi gösteriyordu Necat:

"Tipi de dindi, kar da..." diyordu. "Sisin bize

bir zararı olmaz. Buyur gidelim!"

Almanya'ya dönecek olan kardeşlerin hiçbiri yoktu ortada. Tam av havasıydı. Bu siste ışıkla çulluğa bile çıkılırdı. Tüfek sesleri geliyordu kapının önünden.

Necat'la, sırtında kumunu taşıdığı okulun önünden geçerken:

"Buraya teneke teneke kum çekmeseydin..." dedim. "Üç beş katlı apartmanların betonunu dökemezdin. Okul köyde de olsa, gene okuldur. Neler, ne mühendisler yetiştirir daha!"

"Öyle," dedi içini çekerek. "Nedense bizim çilemiz kent çocuklarından daha da baskın oluyor. Bak hâlâ yolumuz bile yok!"

"Ne diyeyim," dedim. "Sizin gibi devrimci mühendislerimiz yetiştikçe yolumuz da olur, köprümüz de..."

"Kaymakam Sudi Bey söz verdi!" dedi. "Bu yaz yolumuz tamam! Köylülerimizle birlikte çalışacağım. Bize Y.S.E.'nin bir grayderi yeter. Önümüzdeki bayrama kapımızın önüne arabamla çıkaracağım seni!"

Biz yürüyüşe geçtimiz zaman sis de yavaş yavaş sıyrılıyordu. Karşı yamaçta denize bakan bir ev, bir apartman görünüyordu. En azından altı

yedi daireliydi.

"Bu da ne?" dedim.

"Ne olacak," dedi. "Villa tipi bir apartman. Köyümüze henüz yol yapamadık ama, şükür elimizden bina yapmak geliyor."

Sonra anlatmaya başladı:

"İlk geldiğim günlerdeydi... Beni atılmış, bir temelin başına getirdiler.

"Temelini attık ama," dedi bir köylüm. "Ustalar üstüne duvar çıkamıyorlar."

Ellerinde, kurşun kalemle çizilmiş bir krokiyi uzattılar bana.

Krokiye bir göz attıktan sonra:

"Ne yapmak istiyorsunuz siz?" diye sordum.

"Şu temelin üstüne dört daireli bir apartman yapmak istiyoruz. Sığdıramıyoruz bir türlü!"

"Siz, bu temelin üstüne, elinizdeki krokiye göre ancak bir tütün deposu oturtabilirsiniz," dedim.

Kapandım günlerce büroma. Temeli, yeniden çizdim, dayanıklılığını hesapladım. Altı daireyi rahat rahat sığdırdım üç kat üzerine..."

Baktım yapı sırttan bir çınar gibi yükseliyordu boşluğa. Gerilerde kalan ormana arkasını

dayamış gibiydi.

"Görünümü çok güzel!" dedim. Yerden biter gibi."

"Bir de o evin üçüncü katından buralara doğru bir baksan!.. Aşağılara, deniz kıyısına."

Cide'ye burası, neresinden baksan, ne yanına bir göz atsan, her bir yanı başka görünümdeydi. Kıyılar, kilometrelerce uzanıp giden kumsal, uzun bir danteli, dikiş çizgisi gibi aynı aralıkla izleyip giden Amasra yolu... Beri yanda Köpek Burnunun üstüne doğru kıvrıla kıvrıla yükselen İnebolu yolu... Uzakları gözleyen, çaresizlere ışık tutan deniz feneri... Çamından şimşirine kadar türlü ağaçlar, her mevsim renk değiştiren ormanlar... Yamaçlar, yemyeşil tepeler, defneli billedinli kıyı fundaları...

Necat'ın arabası yol kıyısında kaç gündür, bizi bekliyordu. Kapısını çektiği gibi açtı. Arabasına girerken:

"Unutmuşum kilitlemeyi," dedi. "Kapı üç gündür açık kalmış!"

Kontak anahtarını çevirip motoru ısıtmaya başladı. Yarım saat sonra turistik otelin lokantasındaydık. Bayram için köylerden dönenler, uzak kentlere dönmek için otobüs bekliyorlar-

dı. Necat bunlardan birini tanımıştı. Kucaklaşırken:

"Hoş geldin Mehmet Ağabey," diyerek yürüdü masasına.

"Hoş bulduk Necatcığım. Geç şöyle, otur! Bak garson."

Necat dönmüş, arkadaşını tanıtmak istiyordu.

"Tanımadım!" dedim. "Zonguldak'dan, Mehmet Usta... Boyacı... Badanacı..."

Necat'ın arkadaşı kuşkuyla yüzüme bakıyordu:

"Tanıdınız demek? Nerden tanışıyoruz acaba?"

Gülüyordum:

"Nerden olacak!" dedim. "Zonguldak'dan Cideliler'in kahvesinden!.."

Bu kez de Necat gülüyordu:

"Evet, evet... Cideliler'in kahvesinden... Boyacı ustası Mehmet Ağabey. Yazar hemşehrimiz... Peki ne var, ne yok Zonguldak'da? İsmail Usta, Kemal Usta, Murat Usta nasıllar?"

Necat'ın Kedi Mehmet'iydi bu. Gene garsonu çağıracak Necat'a bir şeyler ısmarlayacaktı, bir limonata, bir dondurma...

"Bak garson!" diye seslenmişti bile...

"Olmaz artık Mehmet Ağabey," diyordu Necat; "Bu sefer izin ver de ben ısmarlayayım! Kaç yıldır seni arıyorum. Getir oğlum, limonata getir, dondurma getir!.. Ne kadar limonun varsa sık da getir bize. İçecek neyin varsa koy şu masaya. Getir çabuk!.."

Mehmet bir Necat'ın yüzüne bakıyordu, bir benim yüzüme... Hiçbir şey anlamadan... En insanca bir gülüşle garsona bakıyor, gülümsüyordu.

SON

RIFAT ILGAZ'A GÖRE ÇOCUK ROMANLARI

Rıfat Ilgaz'ın çocuklar için kaleme aldığı romanların sayısı on ikiyi bulur. Bir konuşmasında gerek bu romanları, gerekse çocuk edebiyatı konusunda şu açıklamayı yapar:

«70 yaşın bana kazandırdığı deneyimlerden en başta geleni, küçümsenmeyecek çocuk ve torun sayısıdır. Çocuklarımın, torunlarımın büyümeleri sırasında karşılaştığım küçük küçük sorunlar, bende onların da dünyasına girme isteği yaratmıştır. Ayrıca, deneyim için, 15 yılı bulan öğretmenliğimi de göz önünde tutarsak, çocuk yakından tanıdığım bir varlıktır. Çok küçük yaşta öğretmenliğe başlamam, ilkokulun ilk sınıflarında çocuklarla arkadaşlık kurmamı da sağlamıştır. Yani çocuklarla ilişkim genç yaşımda başlamıştır. Böylece çocukların yaşamına karıştım. Onların, beğenilerini, özentilerini, serüvenci yanlarını yakından izledim. İlk ürünlerimi verirken bu deneylerimden yeterince yararlandığımı sanıyorum. On kadar çocuk kitabım var; daha çok roman. Çocuk şiirleri yazmadım değil, ama dergilerde kaldı. Kimisinin altında adım bile yok. Arkın Kitabevi'nin yayınladığı *Hayat Bilgisi* dergilerinde... İsterim ki bir yayınevi kitaplaştırsın bunları. Şunu demek istiyorum, çocuk şiirleri yazdığım halde bunlar kitap halinde derlenmedi. Bunlardan roman halinde çıkan beş tanesi, *Bacaksızın Başından Geçenler* dizisi. Gerekirse bu sayı arttırılabilir. Bu, çocukların ilgisine bağlı.»

(*Sanat Olayı,* Ocak 1982)

RIFAT ILGAZ'IN ÇOCUK ROMANLARI

«Çocuklar, Rıfat Ilgaz'ın her zaman duyarlık kaynaklarından biri olmuştur. Belki de en duyarlı olduğu konulardan biri. Bunda yazarın öğretmen oluşunun; işini, insanları, çocukları seven bir öğretmen oluşunun büyük bir etkisi var. Bu etki sanatçının şiirlerinde ve öteki yapıtlarında da kendini gösterir. (...)

Rıfat Ilgaz'ın çocuklarla doğrudan ilişkisi öğretmenlikle baş-

Çocuklar için yazılmış şiir, öykü ve romanlarda olayın basitleştirildiği, daha açık ve yalın bir anlatımın seçildiği görülür. Amaç yarının büyüğünü eğitmektir bir bakıma.

İşte Rıfat Ilgaz'ın **Kumdan Betona**'sı çocuklar için yazılmış bir roman. Necat'ın öyküsü yetenekli, başarıyı salt kendi gücüyle söke söke elde eden, binlerce benzerine rastlanabilecek bir köylü çocuğunun öyküsü genellenirse...

... Kitabı bitirdiğimizde şimdiki çocukları kıskanıyoruz, böylesi kitapları okuma olanağına kavuştukları için.

Atilla Özkırımlı

Kapak: Semih Poroy

ISBN 975-348-043-1

